

Nº 82

ROXELIO LOIS

PELRA... ANTRE SEIXOS

LIBRO DE POESÍAS GALLEGAS

PERCEDIDAS D' UN BRILLANTE PRÓLOGO SOBRE A
EMIGRACION, ESQUIRTO ESPREZAMENTE PE' O MESMO PO-LO

ILUSTRE DRAMATURGO

EXCMO. SEÑOR DON XUSÉ ECHEGARAY,

E QUE O AUTOR TEN A HONRA D' ADICAR AS DIPUTACIÓNS

E AUNTAMENTOS DE GALICIA, E OS CENTROS

GALLEGOS DE PORTUGAL D' A HABANA

E D' AS REPÚBLICAS AMERICANAS.

PONTEVEDRA

IMP. DE L. CARRAGAL Y PUGA

Calle de la Oliva n.º 17

1838

ACADEMIA
GALLEGA
DE LINGÜA
ASTURIANA

3

peca

D Gelo

REAL ACADEMIA
GALEGA
A CORUÑA

3333

Biblioteca

PELRA... ANTRE SEIXOS.

*et mi queridísimo amigo y bondadoso con
peñeros Salo Salinas Rodríguez.*

*No t'a "Pelra" donde o libro,
Pero por t'oz "Seixos", non;
Porque o "Seixo" son tan duro
Com a cachola de Luis*

enlo 1911

VERBA... ANTI... 2013

ROXELIO LOIS

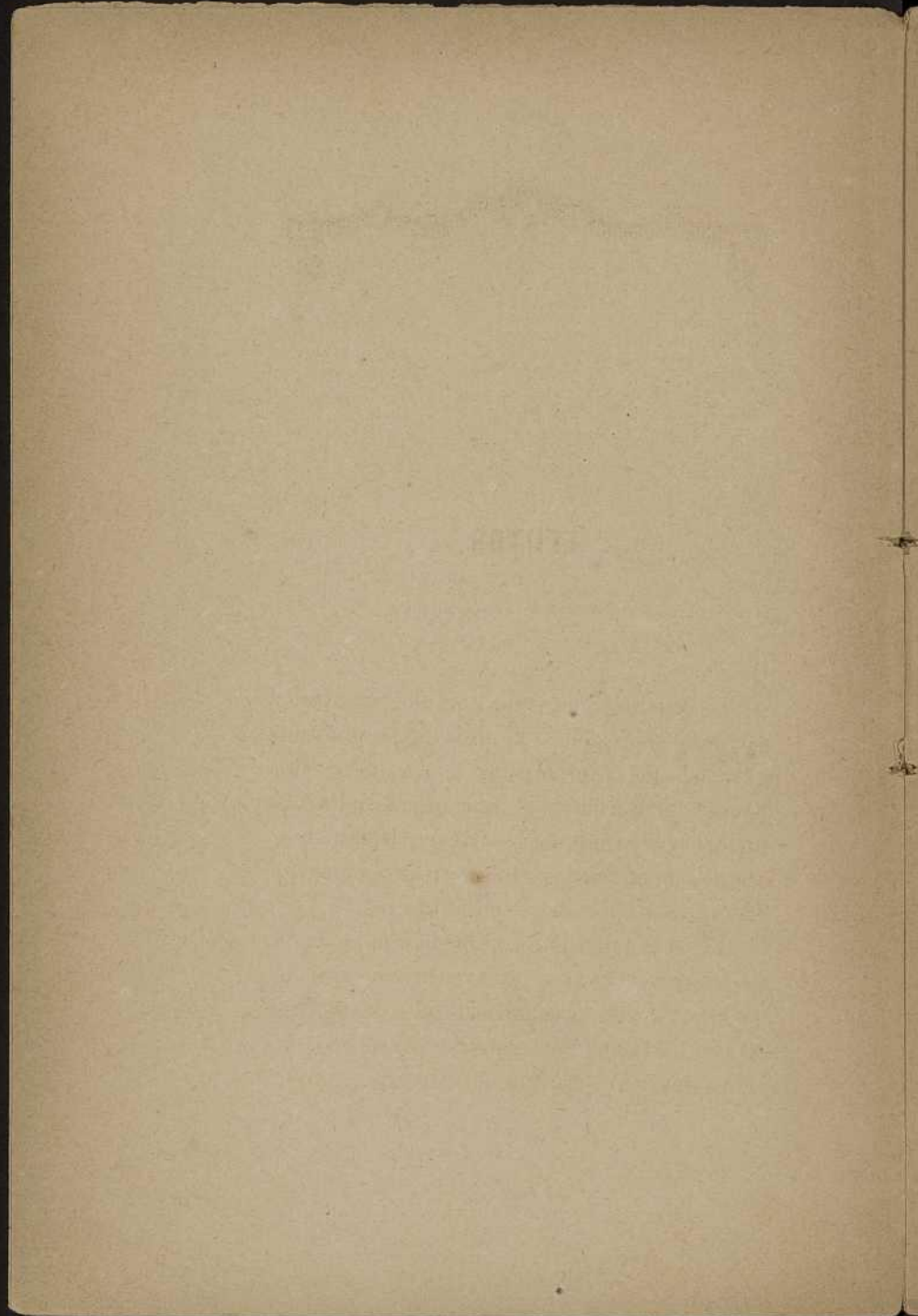
PELRA... ANTRE SEIXOS

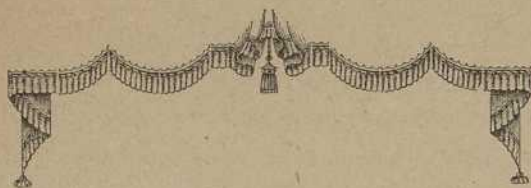
PONTEVEDRA
IMP. DE L. CARRAGAL Y PUGA
Calle de la Oliva núm. 57

1888

É propriedade d'o autor.

Serei o mais inorante...
mais xa son d'o apostolado
gallego, que pol-o mundo
difund' o linguaxe patreo.

LEUTOR

Si dinantes de nada non che tributara a cariñosa espresion d'a miña mais profunda gratitude pol-a inmerecida honra que me dispensas ó collerme n-as tuas mans, faltaría á un deber d'aducacion e cortesia, cousas que, anque esquencidas por moitos n-os tempos que corren, non por iso debo imital-os.

Feito xa tan xusto cumprido que ha de demostrarche canto é o meu reconecemento des-
contra tí, vou á manifestarche, si ben con moito laconismo, as causas orixinarias d'a miña aparicion n-o mundo literareo.

Tres son sōmente; e pol-a bōa entencion qu' encerran, abrigo a esperanza de que hei de salvarme d'a tua severa críteca, pois que a miña sinceridá ha d'escitar a tua consideracion pra xusgarme con tod' a benevolencia pusibre.

É a promeira, querer ser un de tantos gallegos que, sin pretensiós ningúnhas e alentados pol-o entrañabre cariño que á Pátrea lle profesan, defunden por todol-os corrunchos d'a terra, a tan melosa fala que os malougrados Añon e Rosalia de Castro souperon cultivar con tanto porveito.

A segunda, prepetuar o felis recordo d'a veñida á Galicia d'o moi ilustre dramaturgo Excmo. Sr. D. Xusé Echegaray, quen co-a maór compracencia e bondade nunca vistas en homes d'a sua sabencia, enaltecéume e distinguíume tanto c'o brillant' e poéteco «**Prólogo**» que en min hacharás, qu' él abasta solasmentes pra darme indiscutibre méreto y-enxexada popularidade, sin necesidá d'as composiciós con que me aldraxaron, e que, á dicir verdá, e por mais que me doya confesalo, son a deshonra de *tan notabre compañeiro*.

D' alí que o título de «**Pelra... antre seixos**» con que me batearon, res-

ponda perfectamente á cras de traballos de que estou formado, e discolpe por com preto o grande estrevemento de quen m' enxendrou, guiado por un nobre e patreóteco desexo.

Y-a terceira, condenar e combater a emigracion crandestina, por ser o que mais prexudica, hoxe, á ista xa tan abatida rexion.

¿Quen lle diría á Galicia, á tan amorosa e feitiiceira Galicia, de risoño ceo, de saudable crima, d'abondante vexetacion e caudalosos rios, cuyas augas serpentexan en estensos e alfombrados prados, onde os pinos e corpulentos carballos entrelazan seus ramallos c'os naranxos e limoeiros, que cando mais necesitase d'a cariñosa axuda d'os seus moi amados fillos, ístes habían d'abandonala, descastados, pra ir á ser escravos en estranxeiras terras sin poder volver á seu regazo cando con lastimeiros bérros por ela fósen chamados?

Ouh desventurada pátreá miña!

Por iso eu, anque o mais insinificante e despreceabre de todol-os libros nascidos n-ista rexion — «DESCARTADO O PRÓLOGO» — preséntome n-o momento de mór peligro á dar a voce de «UNION» antre meus hirmans idoulatrados, por ser de ausoluta e inmedeata necesidade o con-

curso de todos pra salvar á Galicia d'a angustiada sitoacion en que s'alcontra; debendo facer presente, que ô sair á lus n-as actuales cercustancias, non me move o enterés de que sexa celebrado meu inxéneo, e menos o figurar n-o catálogo d' esquirtores gallegos que honran con seus traballos á pátreo, non. Meu ouxeto, redúcese soilamente á demostrar que inda non se consumiu n-o meu curazon o fogo d'o entuseasmo pátreo, e que iste é o que m' empuxa á consagrarme, hastra morrer, en favor d'a miña segunda nai a encantadora e poéteca Galicia.

Soilo un favor sopríco ôs meus compatriotas:

Que todos, n-a medida d'as suas forzas, imiten ô sucesivo a miña conduta; pois d'esta maneira, ligados pol-o patreotismo en apertado feixe, chegaremos á tempo d'evitar a total ruina d'a rexion mais feiticeira d'o mundo, que hoxe mais que nunca, honra é, e ben grande, pr' os que n'ela nasceron, habela tido por berce.

Déboche, leutor, unha espricacion e non quero terminar sin pagarcha relixiosamente.

Cicáis che cause sorpresa o alcontrar en min poesías qu' en nada se relacionan co-a emigracion.

Esto é debido á querer evitarche o cansanceo e aburrimiento que produce sempre a leutura sobre un mesmo asunto; e por mais que todol-os traballos poéticos de que estou formado non valen gran cousa, hay por eso en min algunha variedá, e n-esta, segun oucírías, está o gosto.

Quererás saber tamén o motivo porque m' adico ás Diputaciós, Auntamentos e Centros Gallegos d'a Habana, Portugal e de todas-as Repúblicas Americanas?

Pois non é outro que demostrarlles a moi-ta consideracion e respeito que me merecen, e a grande confianza que me ispiran pr' a realizacion d'o meu propóseto; acodindo á únhas y-a outros en demanda de auxilio pra Galicia, á fin de que por todol-os medios posibles se faga ver ó Gobierno a necesidá imperiosa qu'aquela sinte hoxe d'a súa proteucion, y-á nosos labregos que intenten emigrar erandestinamente, o grande crime que cometerían ó ir n'autualidade á buscar traballo á leixanas illas, cando a pátreas es-

tá recramando con voce delorida o amparo e axuda d'os seus quiridos fillos.

Si meu bô desexo poidera realizarse —sería leutor— o mais preceádo galardón con que me vería recompensado.

Pontevedra 1.º de Outubro de 1888.

Sr. D. Rogelio Lois.

Mi bueno y distinguido amigo:

Me pide V. un prólogo, carta, introducción ó lo que fuere para su libro de poesías sobre la emigración gallega, y aunque adivino que el resultado ha de ser, bajo el punto de vista del arte, como poner tosco portalon de piedra berroqueña á un edificio de esquisita y aérea filigrana ó como preludiar con roncós y destemplados sonos de áspera trompa una de las poéticas alboradas de esta poética tie-

rra, aun así y todo puede en mí mas el deseo de complacerle que otra cualquiera consideración y allá van estas cuartillas escritas al correr de la pluma.

La emigración tiene dos aspectos: uno puramente económico, y este es difícil y complejo, como lo és todo problema sociológico en que entran en juego el capital, el interés, la producción, el equilibrio ó el movimiento de grandes fuerzas sociales: otro del órden moral, y este és fácil y sencillo, como lo és siempre el sentimiento, que se condensa en un latido del corazón, en una lágrima, en un adios, en una vibración expontánea del alma.

Para el primero de estos dos problemas, yó economista empedernido, no tengo más que una solución, *la libertad, las corrientes productoras buscando su nivel, el capital humano buscando campo en que desarrollar sus*

actividades, *las leyes supremas del trabajo* realizando siempre lo mejor dentro de lo posible.

Para el segundo no tengo solución concreta, pero tengo simpatías, aspiraciones y esperanzas: tengo simpatías hacia los tristes emigrantes que se alejan por las infinitas extensiones del mar, con lo desconocido por norte mientras se hunden en la niebla los alegres cielos, las azuladas rias, los verdes prados, bosques de pinos y castaños, parras y maizales, todo un pasado risueño que se deshace en tristeza; tengo aspiraciones y deseos de que llegue pronto un día en que desarrolladas las fuerzas creadoras de Galicia, la inmensa población gallega encuentre elementos de vida en su propia tierra sin llevar las energías de su ser á tierra extraña; y tengo esperanzas profundas en mí tenaz optimismo, de

que este conflicto doloroso entre el cuerpo que pide pan y se va á buscarlo en lejanas playas aunque lo amarguen las olas del mar, y el alma que vive de poesía y recuerdos, y bebe por los ojos belleza, y perspectivas admirables, ha de resolverse al fin, concertándose por el progreso de la tierra gallega el bienestar material de sus habitantes con el entrañable amor que profesan al suelo encantador que les dió vida, horizontes de inagotable hermosura, y un alma capaz de comprenderlos.

Mas pensaba decir, pero el tiempo apremia y he de alejarme de esta poética y simpática tierra.

Soy emigrante de Galicia, y llevo como todos los emigrantes una esperanza: volver á Pontevedra.

JOSÉ ECHEGARAY.

Setiembre 6 de 1888.

A DON XUSÉ ECHEGARAY

Gloria d'o pobo Español.

[Handwritten signature]

'Ó prometerme bondoso
O prólogo **emigración**
Par' o libro de poesías
Gallegas, qu' a emprentar vou,
Dixo Helenes: «quen á un fillo
Meu, honra e dá protección,
Meresce d' os méus verxéles
O máis cheiróso e millor.
Mándalle, pois, o que quéiras....
E dill' en moi alta vós,
Que con froles se coröan
Os **xénios** n' esta rexión.»

D' Helenes cómprou gustoso
O mandato, e gárdeos Díos.
Pontevedra vint' e tres
De Agosto.

Roxelio Lois.

Acompañaban á esta poesía dúas coroas e unha banostra
chea de froles.

Malpocadiños!.... (*)

Ouh! Maldito quen sin dôr de esta rexion,
Agaríma desleigado a emigración.

En terra estánia...
Lonxe d' a pátreas...
Con mágoa fonda
N-o curazon,
Eisisten séres
Moi desgrazados
Vítemas sóilo
D' a emigracion.

(*) Este traballo foi feito pr' o certame literareo que se celebrou en Santiago n-as festas d' o Apostel d' este ano, send' o premeo e tema unha sortixa d' ouro á composicion en gallego que combatise millor a emigracion en Galicia.

O Xurado, declarou deserto o tema.

S'os que gobernan
Foran cal deben
Ser os qu' os póbos
As léis lle dan,
Non fuxirían
Mozos e vellos
D' o seu nativo
Y-amado chan.

Per' os Gobiernos
Soilo se coidan
D' impor trabucos
'O labrador,
Para levarlle
Canto colléita,...
O que lle custa
Tanto sudor.

Gallegos todos
Qu' o currunchiño
Natal queredes
Abandonar...
Retrocedede...!
Pois s' embarcades,
X' as campás poden
Por vós dobrar.

Porque si catro
Tendes a sorte
De volver ricos
Pro sin salú,
Esfarrapados
Y-esmorecidos,
Mil xemeredes
N-a escravitú.

Xa me parece
Qu' o meu ouvido
Lonxe percebe
Triste cramor;
Si!... son queixidos
D' os emigrados
Qu' estan en loita
Con seu delor.

Probes! Qué dicen?
Ah, desgrazados!
Danll' a Galicia
O último adios...
Hirmans, calemos...
Silenzo todos...
Namentras s' ouza
D' eles a vos.

«Pátrea quirida!...

Nai adourada!...
Branca pombiña,
Ven par' acá...
Porque nosoutros
'O teu regazo
Non poderemos
Ir vivos xá.

Eiqui perdimos
A salú toda,
Eiqui traballo
Poucos o dan,
Eiqui cal bestas
Trátase a xente
Y-a latigazos
Gañase o pan.

Dando mil choutos
Y-aturuxando
Deixa un a terra
Sin se fixar
Que n' é posibre
Lonxe d' a pátrea
Lembrarse d' ela
Sin esbagoár.

Porqu' os feitizos
 Mil qu' atesoura
 Soil' os qu' a deixan
 Poden saber....
 Dichosos quenes
 Ai! n' ela viven
 E n' ela poden
 Tamén morrer!

De nai tan bóa,
 Tan namorada
 Todos desexan
 Hoxe fuxir;
 E por ingratos
 O prèmeo noso
 É chorar sempre,
 En xamais rir.

Auras cheirosas
 Frescas e soaves
 D' aquelas noites
 De tenro amor
 En que sentados
 D' o río á beira
 Escoitabámos
 O reiseñor...

Qu' é de vosoutras?
Ond' acampades?
Por qué non vindes
Un bico á dar
'Oz que xa sinten
D' a morte o frío
E soilo pensan
N-o pátreo lar?..

Como teu ceo,
Campos frolidos,
Rios e montes
E ferás chan,
Nad' hai Galicia
Mais feiticeiro
Nin que mais lembren
Os qu' eiquí están.

Si tantas légoas
De mar n' houbera...
Si fose terra
Tod' ise mar,
Andado fora
N' unha xornada...
Á tanto chega
Noso penar!

Maldito sempre
 Quen culpa tivo
 De que perdamos
 A vida eiquí...
 Tamén malditos
 Quen con enganos
 D' os eidos nosos
 Roubounos, sí.

Para nosoutros
 Non hay cariño
 Nin caridade
 Nin compasión...
 Para nosoutros
 Hai soilo bágoas,
 Triste produto
 D' a emigración.

Si as coitadiñas
 Qu' o sér nos diron
 Adeviñaran
 Noso delor,
 Escramarian
 Olland' ô cêo:
 "Antes qu' escravos...
Mortos, Señor."

Galicia bela!
Vexel froído,
Terra bendita
De promisión...
Que nosa mágoa,
Nosa desgraza
Sirv' a teus fillos
Xa de leucion.

Dilles que sempre
Teñan presente
A triste sorte
D' os qu' eiqui estan,
E qu' a istas illas
Buscar non veñan
O qu' hai d' abondo
N-o pátreo chan.

Que desprecéen
Canto lle digan
Os que trafican
Co-a emigración,
Porque nosoutros
Abandonados
Eiqui morremos
Sin compasión.

Adios chouciñas
Onde nascimos,
Eigrexia... festas...
Gaitiña... adios!
Adios amigos
E conecidos,
Rezai á Virxe,
Rezai por nós!

Pais adourados,
Fillos quiridos,
Compañeiríñas
D' o curazon,
Adios pra sempre...
Qu' a negra morte...
Vaise achegando...
Pátrea... perdon...»!

Xa naide fala,
Naide se queixa,
Ningun salouco
Cheg' hastra nós...
Cicais xa d' eles
S' apiadaría
Quen òs que sofren
Consola... Dios...!

Cantos galegos
Asina morren
Sin que d' os probes
Saiba ninguen...
Malpocadiños!...
Van tras a sorte
E nin a teñen
De morrer ben.

Dinos Ministros
E Deputados...
Homes ilustres
D' esta rexion,
O ben d' a pátrea
Meresceredes
Si combatides
A emigracion.

Si tal facedes
Inda n' é tarde,
Inda Galicia
Frolecerá...
Mais s' á seus fillos
D' éla arroxades,
Triste deserto
Logo será.

* * * (1)

Por teu talento profundo
e inxéneo tan asombroso,
todos din: «ise coloso
non ten xá rival n-o mundo.»

Mais eu que gallego son,
e que t' ouvin ispirado
n' este meu pobo adourado
falar sobr' a emigración,

Direi sômente: «Galicia
que non te pod' esquecer
—por teu nobre proceder—
tamen che fará xusticia.

(1) Adicada á Excmo. Señor D. Xosé Echegaray á ausen-
tarse d' esta cibdá o 6 d' Agosto de 1888.

Pois con argullo dirá
que foches seu defensor,
e que loitach' en favor
d' a sua prosperidá.»

.

Vait' en pas, Echegaray,
groria d' a Ibero Nación...
amante d' ista rexión
com' hoxe moi poucos hai.

Si cando estés en Madril
en felís arroubamento
brotan d' o teu pensamento
recordos d' iste pensil,

Lémbrete de qu' eiquí eres
por todos idoulatrado
e que serás respetado
sempre n-a cibdá d' o Leres.

D' o Leres, cuya cascada
choutando de con en con,
cair viches en turbon
com' unha chuva prateada...

Onde te ouvimos brindar
satisfeito, entuseasmado
—e como sempre ispirado—
por noso chan, ceo e mar...

Pol-as augas que mainiñas
a campía retartaban,
y-anxes que te arrodeaban
con roupaxes de meniñas...

Porqu' habendo homes cal tí
qu' a Helenes lle den prestixo
e nome, terá de fixo
un porvir brillante... si.

Por iso soilo che pido
teñas sempre moi presente
—cando d' él te haches ausente—
iste verxel desfrolido.

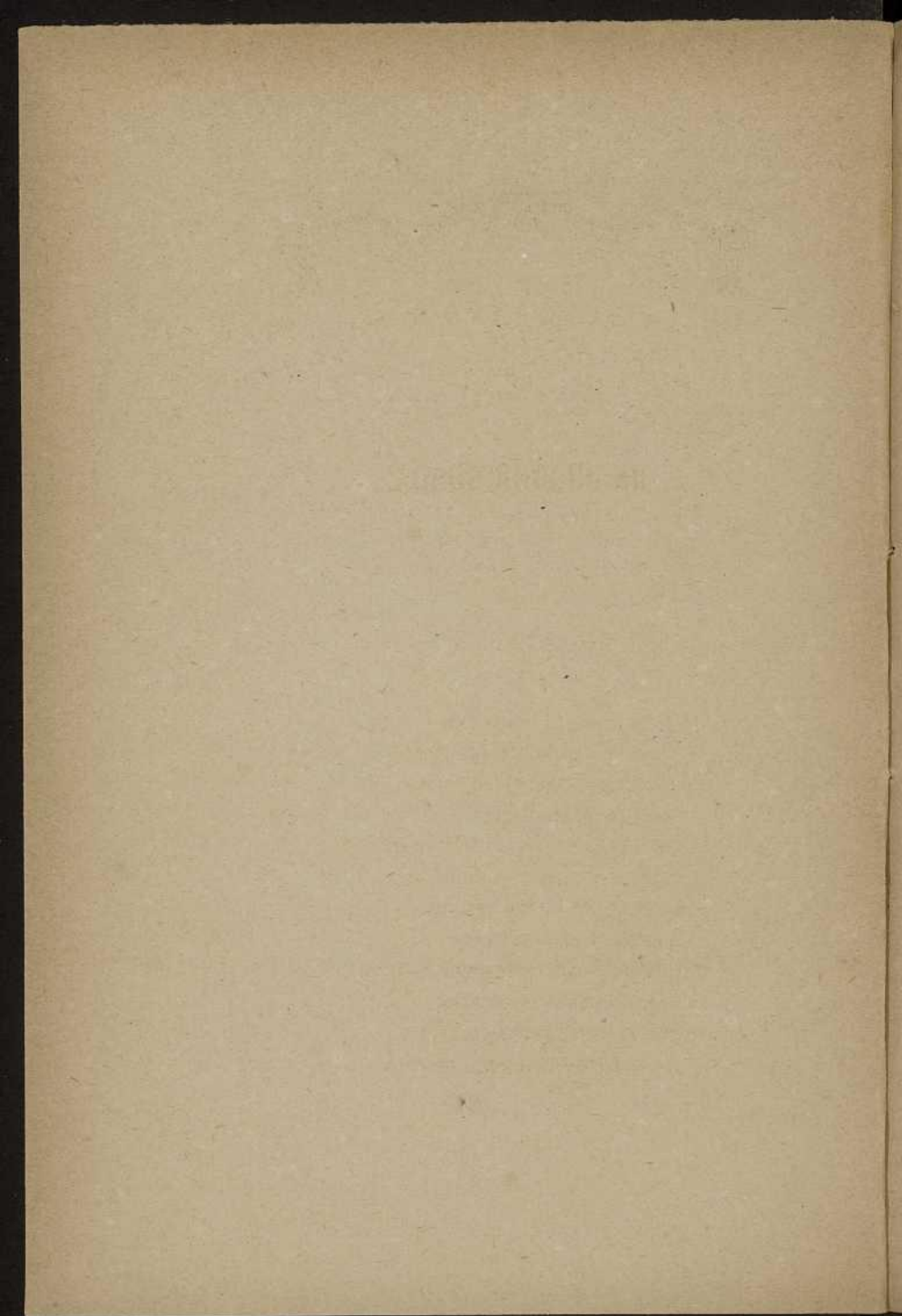
Que por mais qu' hoxe esí está,
efeuto d' a emigración,
si lle prestan proteucion...
axiña frolecerá.

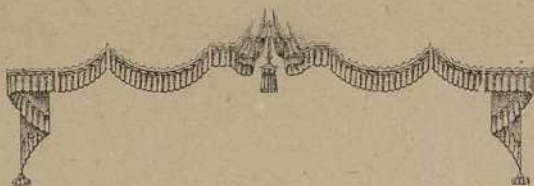
.

Adios, xénio sin segundo...
dramaturgo portentoso...
talento maravilloso...
asombro de tod' o mundo.

D' un gallego agradecido
—y-en nome d' esta rexión—
recibe de curazón
un aperton moi sintido.

DE BROCHA GORDA.

Isa que vai pol-a rua
coberta con longo manto
dirixindo encontr' o tempro
seu precepitado paso,
y-ô entrar n' él auga bendita
colle c' o mãor coidado,
e dempois de santigoarse
e de mover o ispiñazo
ò facer cen riverencias
a Xesus Sacramentado,
colouca os brazos en crus
n' unha man tend' o rosario

e n' alta voz escomenza
a dicil' ou a rezalo;
e sin ollar par' a xente
e c' o rostro contristado
achégase persurosa
ô santo confesonario
sin deixar a pinitencia
de comprir n-o mesmo auto,
pro facendo cada xesto
e cada guíño tan raro
que parés quere xantar
as virxes e mais os santos...
sabes quen é?... Pois escoita
que vou facer seu ritrato....

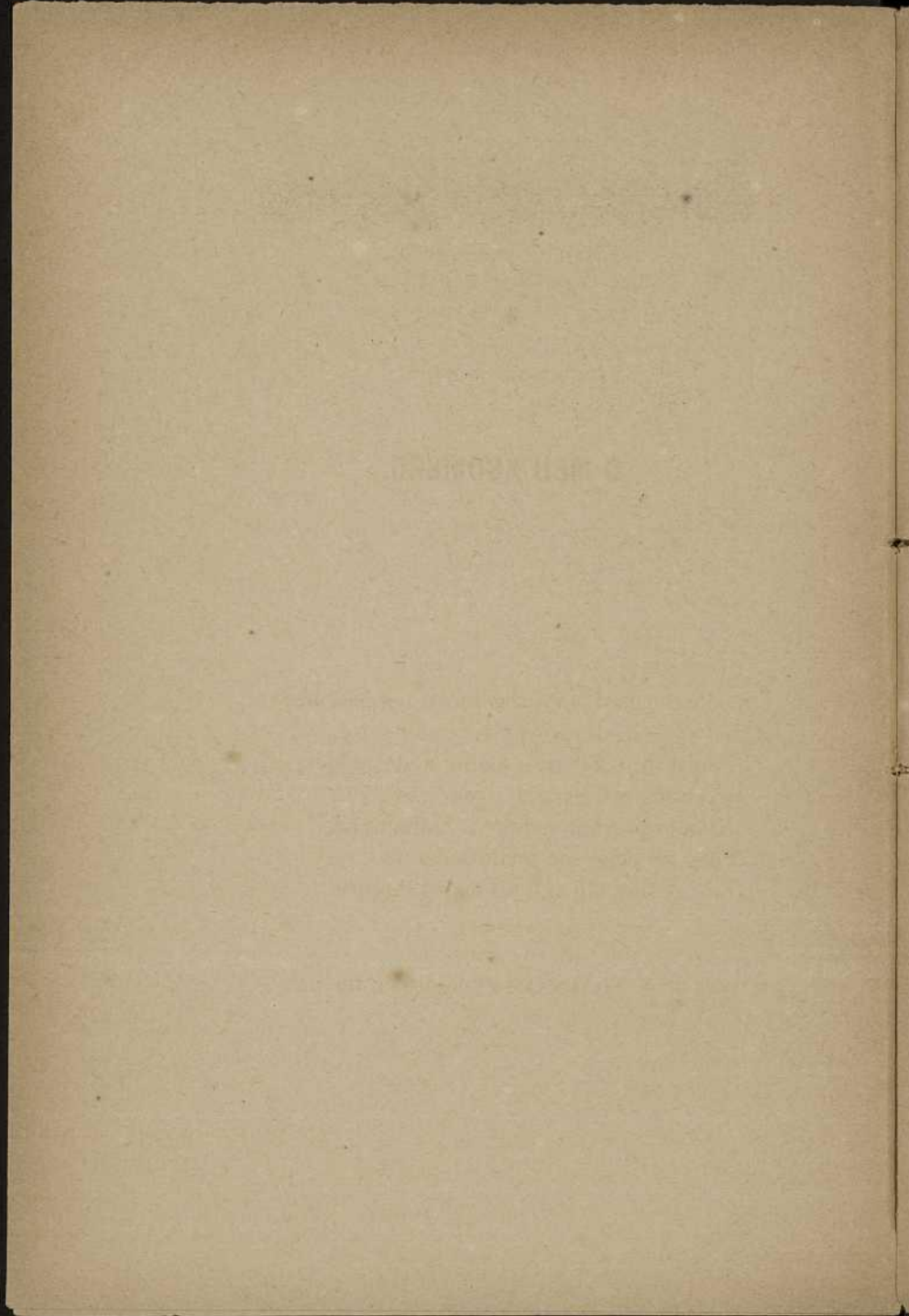
Foi sempre d' a hipocrisia
o tipo mais acabado,
e tantas fixo n-o mundo
por saír legre d' os cascos,
que xá non ten nin por onde
atrapala o mesmo diablo.
N' a cas arma mil fanteiras....
non' agoanta can nin gato,
e de seu marido e fillos
nunca fixo, nin fai caso.
Vai case á todol-os bailes...
non falta á ningun trêato...
nin tampouco a reuniós
de parentes e d' estânios...

De noite sempre anda soila,
sab' enganar ó mais sábeo;
e por seu rosto de *mbina*
que parés non querba un prato,
todol- a teñen por santa,
sendo soilamente o djaño.

.
.

S' inda non-a coneceches
tendo â vista seu ritrato,
ten pacencia, qu' eu non podo
ser n' este asunto mais craro...

O MEU ASOMBRO.

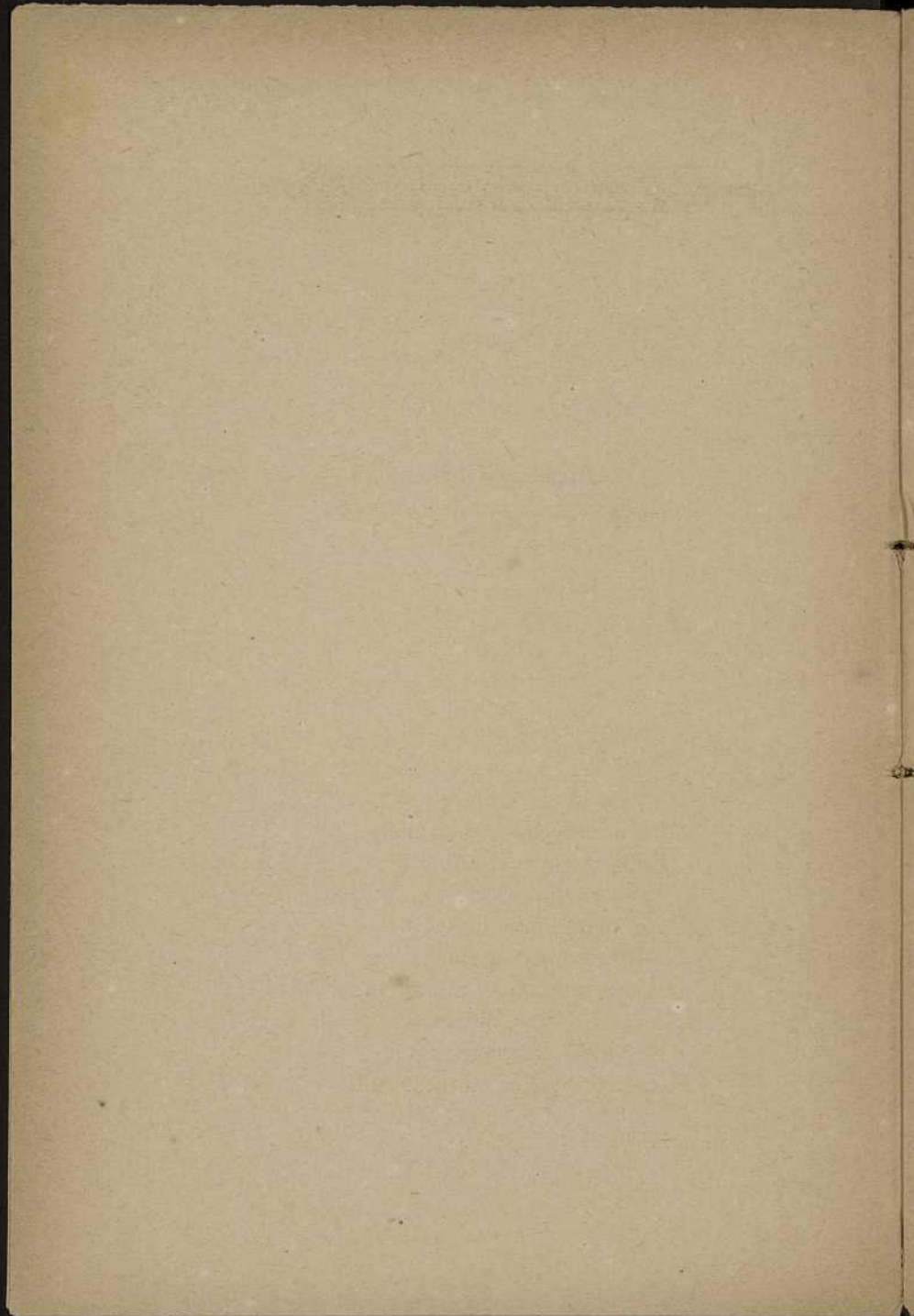

Prodúceme ¡ouh! asombro a tempestade,
os volcás... os ciclós y-o firmamento...!
Tamen m-o causa, e moito, a eternidade,
y-o bramar e ruxir d' o mar y-o vento!...
Asómbrame ver sempre a humaninade
loitando pol-o seu melloramento!...
Pro, vamos, o que mais m' asombraría...

. ,
.

Ver meus **seixos** vendidos en un día.

CARTA EN VERSO

*qu' un labrego d'a provincia
de Pontevedra dirixiulle ó Deputado
pol-a capital.*

'O SIÑOR DON ADUARDO
VINCENTI.

Men bó siñor
d'a miña mais destinguida
y-alta consideración:

Desexo qu' ó recibir
istes mal feitos ringlós,
s'alcontre ben de saúde
qu' é n' este mund' o millor.

Vosté non se lembrará
—de fixo— de quen eu son;
porque dende as moi tranquilas

e postreiras eleuciós,
n-as que saíu deputado
por esta cercuscrición,
non me volveu á falare...
e non se diga que foi
por falta de gratitude,
ou por desprecearme... non;
porqu' á fino... atento... e franco
ninguén eiquí lle gañou.

De non vérnos dend' estonces,
tiven eu a culpa... pois
o non ir á visitalo,
(cal era d' obrigación)
foi porque teño vergoña...
e temín qu' os toleirós
d' a Vila, me confundisen
c' os que van con petición~~es~~,
xunta osté todol-os días...
cal fan cértos moscardós.

Ay! señor don Aduardo,
(e perdoe a degresión)
cántos tristes desenganos!...
qué d' amargas deceuciós
ha de recibir d' algús
que lle dan moito xabón,
e cuya amizade... falsa,
non lle fai ningún favor.

O día qu' osté se canse

de repartir mais turrón,
de fixo, pode empezar
á sumar as desercións...
y-o tempo, qu' é bo testigo,
dirá si teño razón.

A vosté disgustaralle
tanta franqueza, señor...;
pero si se fixa un pouco
coñecerá qu' eu non son
nin hipócrita, nin falso,
nin tampouco adulator;
porque quén nada lle debe
e lle di tales razóns,
é porque lle ten cariño
despoxado de ambición,
cousa que moitos non poden
dicir así, en alta vos.

Conezo á tantos qu' o adulan
tan soilo pol-o *turrón*!

Poida ser qu' algúns s' ofendan
por falar craro; mais vou
á darlle ôs que son *decentes*
compridas satisfaccións
dicíndolles que *con eles*
non reza a *miña intención*.

E xá que co-as mans n-a masa,
señor de Vincenti, estou,
voulle á contar unha cousa

que cando a ouvin, o rebor
as meixelas miñas puxo
o mesmo que bermellón.

Dicen qu' algú d' os d' a praca
—á quen vosté moito dou—
cando foron á pedirlle
o seu pequeno quiñon,
con altivés e soberbia
de vostede renegou,
dicindo que tanto... tanto...
era xa moito, ¡Birbós!..
Moito par' osté!... Pois eso
foi o que mais me indinou.
Si hox' esa xente así fala
send' osté d' a situación,
cómo falará mañan?..
Canta ingratitú, meu Dios!

Eu sin deberlle distinos
nin menos ningun favor,
din corenta e un reás...
e si é perciso... mais dou.

Y-anque un diá renunciara
nosa representación,
sempre estaría ô seu lado
toda vez que vosté foi
o deputado mais xóven
que Pontevedra nómbrou
e quen soupo protexela

con interés, con amor.

Non s' esquezna d' o que digo
porqu' o sinte o curazón,
e quen lle diga outra cousa...
é un miserabre, señor.

Vai xa sendo longa a carta;
y-asi como concurción,
pidirlle quero... non cruces,
nin destinos... É un favor
en ousequio de Galicia,
dinantes rica rexión
y-hoxe probe y-abatida
e traspasada de dôr,
ô ver que tantismos fillos,
n-a idade d' as ilusiós...
vilanamente enganados
e cegos pol-a ambición,
déixana desempurada
—despreccando seu amor—
para cheos de laceira,
ir morrer n-a emigración.

Por mais que son ñorante
como todo labrador,
cavilei moito sobr' esto...
e penso que si a Nación
—ou os seus representantes—
escoitasen o cramor
d' os qu' en América están,

seguro, señor, estou
de qu' a emigración galaica
—cáncere en sopuración—
de raíz s' estirparía
axiña, sômente por
à Galicia devolverlle
saú, vida, animación...

¿Qué vai gañando Galicia
si por un milleiro ou dous
de gallegos que se marchan,
sô devolve a emigración
unha moi pequena parte,
y-esa, encrenque, sin vigor,
par' adicarse ós traballos
agrícolas d' a rexión?...

É verdá qu' algunha prata
algús mandan par' acó,
co-a que se mercan tarreyos
d' os que s' embarcan... Mais, ouh!
¿remedéase con iso
a tan grave situación
en que s' alcontra Galicia,
hoxe que ve con delor
marchar familias enteiras?...

Ante tanta deserción,
persinto que xa o confruto
para Galicia chegou;
e quénes con teorías

defenden a emigración,
como hoxe se leva a cabo
—acultamente e sin dôr—
ou non saben que se mercan
co-a mais arteira traición
como negros, os gallegos,
ou d' o contrario, siñor,
eses falan por falare...
e xa n' estas condicións
quen a emigración defenda,
nôn só non ten relixión,
sinon que fai ver moi craro
que d' a pátrea renegou.

Crén eses qu' hoxe con prata
sálvase o confruto...? Non...!
porque si brazos nos faltan,
par' os cultivos... adiós
enton nos' agricultura,
base a mais firme e millor
d' a riqueza de Galicia...
d' o porvir d' esta rexión.

A vosté, que tan amante
d' esta terra sempre foi,
e que ten, como moi poucos,
bô desexo, ilustración,
o gran favor que lle pide
un rústico labrador,
é qu' estudie con cariño

esta capital custión
para Galicia: e si vé
hoxe n-o día razóns
para combater ô punto
a gallega emigración,
qu' a sua vos n-o Congreso
sexa a pormeira qu' a nós
chegue chea d' antuseasmo
como sempre acá chegou.

Porque d' a maneira qu' imos,
sospeito, e non sin razón,
que drento de pouco tempo,
—si non-o remédia Dios,—
a muller qu' atope un home
en tod' aquesta rexión,
será ollado por aquelas
com' un hachádego bô.

Si vosté, señor, non pensa
cal pensa este labrador,
faga de conta que nada
dixen: porqu' as opiniós
deben sempre respetarse
—con razón, ou sin razón,—
e quén esto así non faga
ten pouco talento.

Adiós,
meu señor don Aduardo,
consérvese sempre bô

e siga como hastra eiqui
 —cheo de satisfanciós—
 traballando con cariño
 por esta gran pobraición
 qu' á conocer ha de darlle,
 n-as prúsimas eleuciós,
 canta gratitú lle gardan
 seus fillos n-o curazón.

Repítese seu amigo

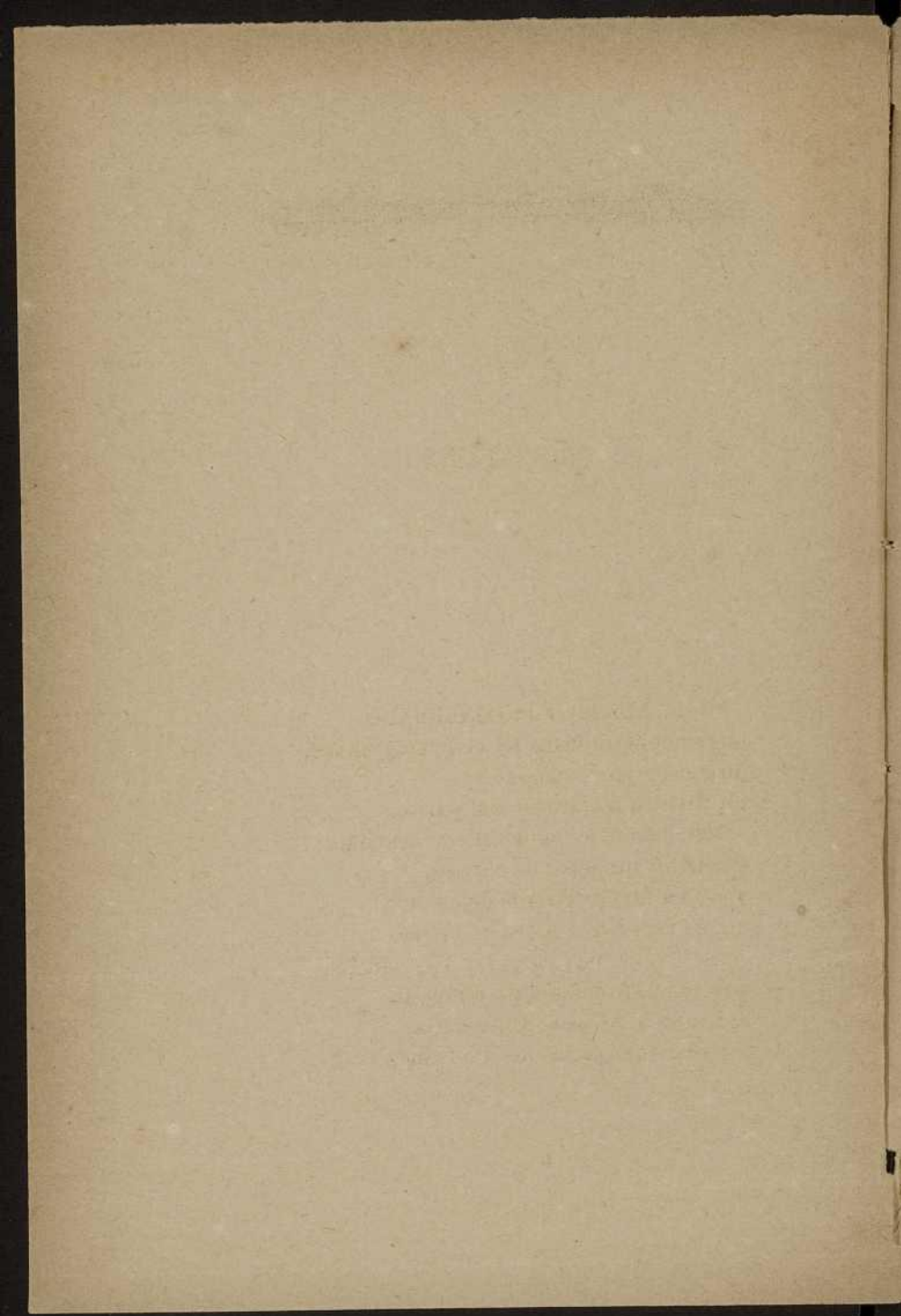
Manoel Sidro Labrador.

Setembre de ochenta e oito.

É cópea,

ROXELIO LOIS.

*
* *

'O señor Director d' O GALICIANO,
que sempre un home foi moi campechano,
dirixe seu saúdo con respecto
un rústico, iñorante e mal paletto.

Meu ouxeto ô esquirbirlle n' este día,
é cumprir un deber de curtisía
c' o moi fino e defrente deputado
qu' ôs versos d' o peródico pasado
contestou c' unha carta tan ben pôsta,
que non debo deixala sin remposta.
Sí me fai a mercede d' insertala,
é gracia que xamais hei d' olvidala.

.

Meu quirido señor don Aduardo
—perdõe si o apellido hoxe lle gardo:—
Recibín sua carta, e moi contento
á contestala vou n' este momento,
porque, feitas as cousas así en quente,
millor saen, falando francamente.

Estoulle sumamente agradecido
por haberme tal carta dirixido;
pois sendo, como son un iñorante,
sô fai eso señor quen n' é farsante.
Non ten qu' agradecerme o que lle dixer
porque sempre á vosté xusticia fixen.

E tocante ô que me dí d' a emigración,
respeto, si señor, súa opinión:
Rebaixa n-os cousumos..... é probado...
co-esto o labrador saí ben librado.
Qu' os foros se rediman sin tardar....
¡ogallá se poidera eso alcanzar!....
E podendo *libre a pesca* tamén ser,
veríase á Galicia frolecer.

Si o desexo que ten, á cumprir chega,
xamáis lle pagará a rexión gallega.
Conezo seu xenial, súa pericia
e sei que loitará, sí, por Galicia;
e saíndo, como espero, vencedor,
de gloria cobrírase meu señor.
¡Qué día de tan gran satisfacción
aquil en que tal vexa esta rexión!....

Repítolle qu' estou agradecido
e perdõe por habelo enterrumpido,
quedando á tal mercé sempre deudor
o labrego

M. SÍDRO LABRADOR.

THE END

UNHA COLLIDA.

Bertolo, mozo solteiro,
vindo un día d' o traballo,
topou c' unha rapariga
n-a gran horta d' o Igresario.

O que lle dixo... non sei,
pero logo se axeitaron
e debaixo d' un parral
estiveron... conversando.

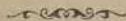
Como a noite viña enriba,
—e obrigaciós tiñan ambos—
o parral, con gran disgosto,
ô pouco tempo deixaron;

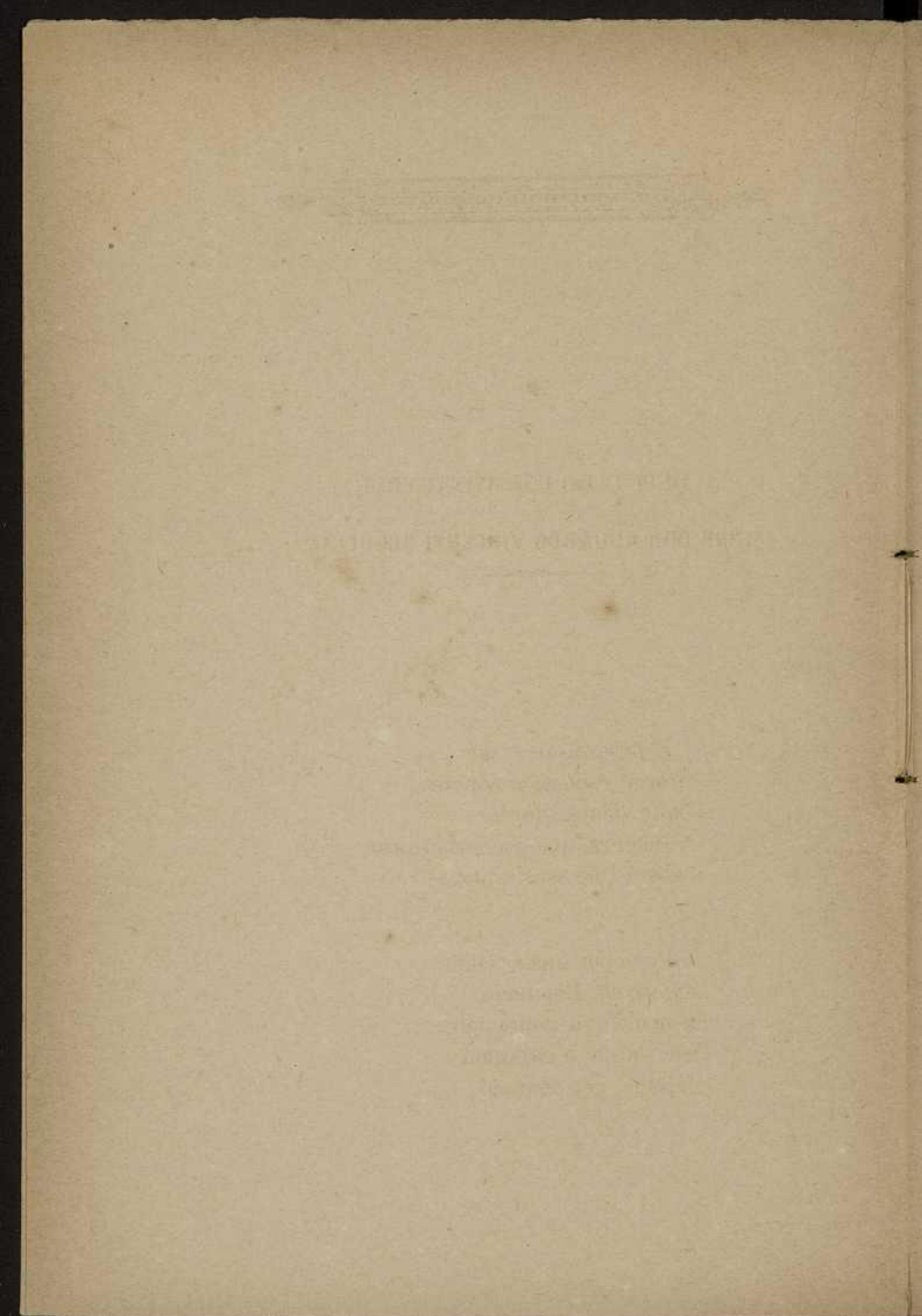
índos' éla par' a casa
qu' a tina á moí poucos pasos,
y-él correndo encontr' a Eirexia
por estar, facía un ano,
de sancristan e sirvente
d' o cura don Caralampeo.

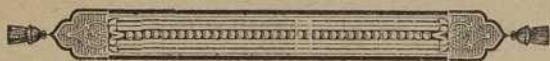
Poñendo á presa o roquete
y-a gota gorda sudando,
as velas d' o altar mñor
alcendeu, y-enrabuxado
á dirixir comenzou,
de rudillas, o rosáreo.

'O dicir a letanía
—e sin facerse de cargo—
deixou de rezar un «*Virgo*»
qu' en Bertolo, foi estáneo;
e cando n-o adral se hachaba,
d' a Eirexia á porta pechando,
sin ter recordo de nada
d' o que ll' había pasado,
acercóuselle unha vella
inda mais fea qu' ô diaño,
e díxolle: —Meu filliño,
olla que teñas coidado
cando reces outra vez;
pois, cicáis sin tí notálo,
deixache un *Virgo* n-a horta
sin habelo hoxe rezado.

A vella marchou surrindo
y-él quedou par' éla ollando...;
é cando xa non sintía
Bertolo d' aquela os pasos,
escramou: ¡Demo de vella...!
debe ser bruxa, caránio!
Mala frebe ch' a consuma
ou ch' a fenda toda un raxo!
ôlla d' o que m' alembrou
dempois d' esquencid' o caso...!

‘O DEPUTADO POR PONTEVEDRA
SINOR DON ADUARDO VINCENTI REGUEIRA.

»Si desexas alcanzar
»Gloria, renome y-honores,
»Dalle vida sin tardar
»A Helenes, que con suas frores,
»Saberà tuas sens ornar.»

Si en oportuna acasiòn
Esto dixen, Deputado,
En nome d' a pobraçion,
Debo darch' o galardon
Oferecido, por honrado.

Por honrado, si señor...
E d' esto non me desdigo...
Non nascin adulator,
E por iso, sin temor,
As verdades sempre digo.

Fai xa tempo que formal
Unha gran cousa ofreceche
Traguer par' á capital...
Si compriche ben ou mal,
Crar' o dice o que nos deche.

Si non foras tan honrado
Cal digo, e tan dilixente,
A «frábeca» n-o tellado
Inda estaría ô presente,
Sin darlle á naide coidado.

Si se fai, ou non se fai,
É diferente custión:
Ti... poderás ter *bó pai*,
Mais para nos, sempre *a nai*
Serás d' a tal concesión.

!Hurria!... bô pontevedrés
—Desque Helenes te afillou—
Os meus prácemes che dou
Por alcanzar d' esta ves
O que ninguén alcanzou.

E si amigo caridades
Son, xa, d' os de novo cuño,
Quero, por mais que t' enfades,
Dicir alguhas verdades
D' as que se chaman d' a *puño*.

'O facerte Deputado
Os amigos de Monteiro,
Dixo alguen, pol-o calado...
«En bõas mans confiado
Helenes deixa o *pandeiro*.»

Mais tanguéchelo tan ben,
Que naide de tí fuxíu...
E tal maña Dios che diu
Que nunca quedou ninguen
Sin algo d' o que pidíu.

E favores concedendo
E gradecidos sumando,
Foche, Vincenti, alcanzando
O qu' estamos hoxe vendo...
—Digo mal,—admirando.

¿Quen en igual situación
Recibíu unha ovación
Tan cariñosa e compreta,
D' os que n' esta pobraición
Visten honrada chaqueta?

Eu non me lembro de tal...
E pol-o mesmo direi,
Que mal non te aconsellei
Cando en verso, e moi formal,
N-o Treäto, che falei.

Si alguen enton me aldraxon,
Dende hoxe está perdonado;
Queda xá ben castigado
'O ver que non despreceou
Meus versos, o Deputado.

Por haberme, pois, ouvido
Unh' aperta heiche de dar,
Xa que soubeche alcanzar
Para iste verxel frolico
Obras n-a terra e n-o mar.

Y-asina podo dicir
—Sin pasar por mintireiro—
Que outro acó non pode vir,
Cal tí, que nos saiba unir
E tan ben tanga o *pandeiro*.

Deputado coma tí
Non houbo nin haberá...
Tí non és d' eses d' o *si*
E *non*, que van á Madrí...
Que tí tés verbosidá.

E si queres ser amado
De todos n' esta rexión,
Sigue meu consello honrado...
Fai algo, bô Deputado,
Pra matar a emigración.

Os médeos que has d' escoller,
Escúsochos de dicir...
Eu sômente espero ouvir
Qu' empezache á combater
Pra Galicia redemir.

E si así todos n' o fân
Logo, o mal non terá cura...
Porque si as xentes se van,
Inculto quedará o chan
Y-enton ¡ai! d' agricultura.

Isto pr'algun son tonteiras...
Per' o qu' estamos ollando
É que familias enteiras
Vanse á terras estranxeiras
Desert' a pátreia deixando.

Martos dixo qu' eiqui habia
«Baixo d' as froles espiñas...»
Pois á limpalas... que o día
Que se estirpen, a legría
Renascera n-as campiñas.

E si tal fás ¿quen enton
Che deixará de votar?..
Ninguen!.. Hastr' a oposición,
Chea de satisfacción,
Iráche seu voto á dar.

Pois ben, vive sin coidado
Que á teu lado o pobo está...
Xa que foches home honrado
Él, para seu Deputado,
Ingrato xamais será.

.
.

Eu contigo xa comprin.....
Mais non quero terminar
Sin facer o que ofercin...
Frcles d' Helenes á min
Pr' as sens de Vincenti ornar.

Margarida arrolando á seu fillo
Fai noites estaba
Cando n-esto cáíulle d' o berce,
Magoándose a cara.

Margarida dend' aquel instante
Mais berce non quixo,
E n-os brazos, e mais n-o regazo,
Adorment' ô fillo.

MUSIA DE R

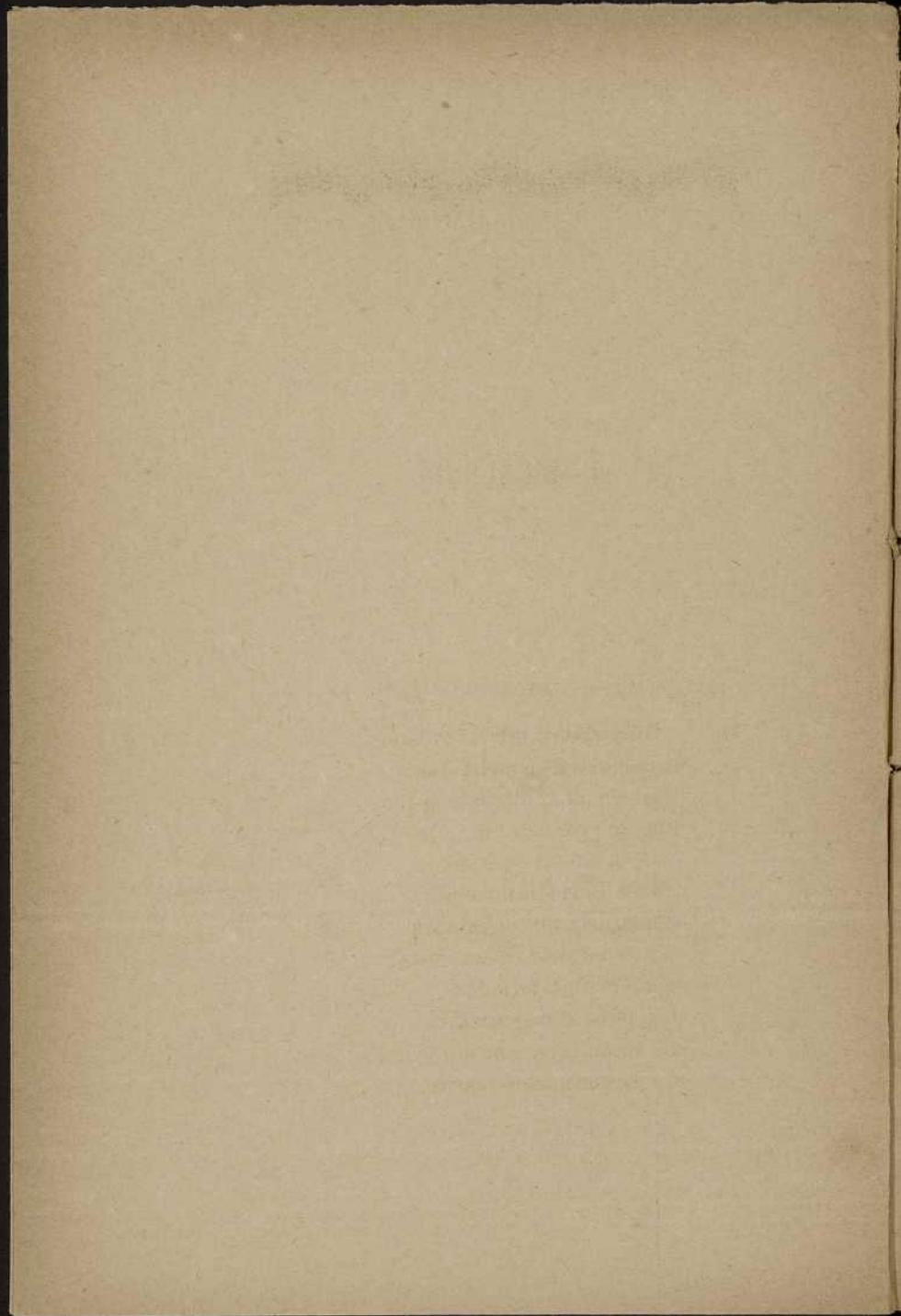

N' UN ALBUM.

Esquirbir eu n-un album? Qu' herexia!...
Cándo verm' en tal limpeza che pensei...
Por eso naide diga hoxe n-o día
D' aquest' auga en xamáis eu beberei.

Un pedáneo moi.... sabido,
d' ises que n-os pobos hai,
ô Xues mandóulle iste parte
dino de pedáneo tal:

«A la señora gusticia
«garde Dios sin novedá...
«Sépia usía qu' el calabre
«d' un defunto, n-un costál
«aparecéu en talladas
«n-o pozo d' o sacristán.
«Eu sospeito, e non son bruxo,
«qu' ésta disgracia casoal,

«efeuto d' un sucisidio
«debeu ser sin dubidar.
«Digame usía qué fago
«namentres qu' o morto alá
«ir non poida xunto a usía
«para poder decrarár.»

O Xües, ô ver tal parte,
dixor: «¡qué barbaridá!....»
e poñend' os antiollos,
contestoulle: «si mañan,
en compañía d' o defunto
n-o xugado non está,
será vosté procesado
por ser o mais animal
de cántos axentes tén
hoxe a miña autoridá.»

.

Si foi ou non foi, non sei...
eu, leutor, non soupén mais.

'O Xurado. (*)

— r r r —

Si ô meu prego moi nacrado
o sobre non se rachón,
cousa fácel n' estes tempos
de tantas... porfanaciós,
é, xurado, moi pusibre
que n' adiviñes quen son
por ser este gran Certáme
quen me... desvirxinizou.

Pol-o tanto, si a tarxeta
miña ô fogo mandas, por
non toparl' a iste traballo
mais qu' unha pouca entención,

(*) Esta composición foi feita pra unha xusta literárea de felis lembranza, n-a que un ferrador escrarecido ofreceu un cabalo d' o país ô que dixese en verso mais verdades sobre os certámes literáreos en Galicia.

importarâme... tres pitos...
e d' o rosto meu o cor
que d' un vèzo. . teño mácio,
non se porá bermellón.

Cecáis o mesmo non fora
si algun endevido ou dous
d' os qu' han de dicir... «Premeado...»
ou — «A fogueira ise autor» —
quén eu era xá soupéra
por... *prestidivitación*...:
pero como crer non debo
que lixáse seu honor
un Xurado tan enxébre,
— dito sen adulación, —
podo tranquilo aspirar
ô prémeo d' o ferrador
sen que nadia diga ô verme...
— «ise ô feixe tamen fói...» —

Que molestar ô Xurado
non debera... n' eso estou...;
pero como, por fortuna,
non eisiste un español
que deixe de facer... *versos*,
pero *versos* .. *con perdon*...
dixen contr' o meu chaleque:
— «Farruco: ti n' eres d' os
«escolleitos pol-as Músas
«para ter ispiración;

«mais habend' hoxe n-o día
«tanto versificador
«que remiten ôs certámes
«tan máas composiciós,
«tampouco debes ser menos
«qu' éles... porqu' en concrusión,
«o que poderá pasarche
«será ver queimar sin —dôr—
«en froleäda bandexa
«de prata --e n' un graun montón—
«ten prego, que ben se pode
«chamar... *O batallador*»—

S' inorase d' os Xurados
o que sei... ¡Vállame Dios!
e mais d' os que son carcundas
—si liberales non son—
hoxe non m' estrevería
á pidir ningun favor;
pero sabend' o que pasa
n' este curruncho español,
berce de tanto... *fantoche*,
de sábeos... en cumisión,
de perodistas... á centos,
de literatos... ladrós,
de parvos... e d' algús... pillos,
—que de todo eiquí Dios dou.—
o resultado sería
ver morrer d' un atracón

d' inxusticia ôs d' o Xurado
si honrásen estes ringrós.

Con todo, fai algun tempo
qu' unha rícomendación
d' algun Adán encumbrado
d' un simpre... toureador,
d' algunha d' esas señoras
que tutean hastr' á Dios,
d' un Xesuíta e tamen
d' us que se chaman masós,
vale moito n' estes casos,
e cáxeque sempre foi
a *cuña* mais boa e forte
qu' eiquí n' España s' usou:
porque dende qu' a xusticia
d' a terra fuxiu ô sol
por facerll' á cada paso
sair ô rosto o rebór,
eu non sei en qué cunsiste,
pero vese dend' enton
que todo ll' o dan ôs... *burros*,
y-os sábeos... ôllan pra nós.

Pero, non teñas coidado...
qu' eu, por gracia d' o señor,
d' aqueles que meten... *cuñas*...
nin fun... nin serei... nin son;
e moito mais, dend' o lance
qu' en Madri en Pazo pasou

co-a de *Molina d' as Froles*
cando fixo demiseón.

—¿Sabes, Xurado, qu' a *Estánia*
ter caráute demostrou?...

Asegúroche, abofellas,
qu' a quero un pouco millor
dende que pasou tal cousa...

—Iso sí qu' é ter... tesón!...—

Tanto a... *Vespa*... com' o *Bispo*...
as *Moscardas* e *Moscós*...
importáronchelle un corno...
e ben feito... si señor!...

De fixo qu' unha paulina
o de Cuenca lle botou...
mais éla que ten .. talento
—e non se lle fai favor—
diciría... «A min, con esas
pamplinas»... —Fuco...! ¡Chitón!—

Pois, faguendo com' os cans,
—e non vallan alusiós—
eu con moita soavidade,
porqu' iso... sí... soave son,
proseguirei... *rastrexando*
o prémeo d' o ferrador
toda vez que grandes nócas
a Natureza me dou.

Eu opino qu' os amigos

cando son de curazon
ou pulitecas ideas
teñen d' idénteco cor,
se lles sérvase por com preto
ô presentarse acasión:
por qu' ô fin, —está xa visto—
sempre será, e sempre foi,
o que dixo enrabuxado
fai xa tempo meu abó
tratando c'ô Ceruxano
d' a puliteca interior:
—«Caráneo!... Pasa n' España
«o qu' en ningunha Nación...
«si se fai xusticia... ¡malo!...
«e si non se fai... ¡pior!...»

Pois ben; xa que com' amigo
falando contigo estou,
—e si ti non-o sabías
fágoche esta ouservación,—
vouch' unha gracia á pedir
que si m-a fás... soyo Dios
saberá cant' agradezo:
quero que, si con pudor
pensas faltar á xusticia...,
me prémees pol-a *entención*...
úneca cousa que teño
así... vamos... de valor,
según unha gran meniña

me dixo en certa... acasión.

Si te estreves... debereiche
un sinalado favor...

porqu' à verdá... meu desexo,
miña nobre aspiración,
é montar o cabaliño
qu' ofreceu o ferrador
para rirme moito, cando
vexa algún d' os d' o montón,
e dicirlle con despréceo
e ademan de mal actor:

—«ti com' hirexe poético
«fuch' à fogueira; e si non
«fun eu en compañía túa,
«debido, tan soilo, foi
«à saber facer c-o as Músas...
«o qu' o gaiteiro c' o fol»—

Poida ser que non t' estrevas
à premearme, por temor
de qu' os envexosos digan
qu' alguen me recomendou:
¿pero qué xúncras ch' importa
o ser quirticado ou non,
si ô fin, por moi ben qu' o fagas,
non te salvas... non, señor!...
de qu' os hirexes che poñan
os *farrapiños* ô sol?...

Por mais inxusto que seas,

nunca serás como foi
con un coitado muiñeiro
un certo correxidor,
de quen o seguinte conto
—qu' encerra moita entencion—
vind' un día de misáre
o cura, me relatou:

.
—«Unha vez era un muiñeiro
«dono d' un muiño bó
«que n-un gran que ven enxúto
«él só con auga quedou.

«A xente qu' iba ô muiño,
«era un alabar á Díos;
«porque como a fame é negra
«e nunca trégolas dou,
«nadia de fame quería
«morrer —con moita razón.—

«O probiño d' o muiñeiro,
«que pra todo demostrou
«ter bondosos sentimentos
«e moi nobre curazón,
«quixo de noit' e de día
«sacrificars' en favor
«d' os que con tenras parolas
«sopricaban compasión...;
«pro resistir mais non puido,
«e par' o leito marchou

«dempois de estar mes e medeo
«sin ispirse — Pois siñor,
«ô faltar d' ali o muíneiro
«tal fanteir' a xente armou,
«que temendo un gran confruto
«o Alcalde corrixidor,
«puxo n-o muiño un home
«de tan raras condiciós,
«que se aficionou ôs cartos
«dend' a pormeira acasión
«que viu qu' as maquías eran
«unha «viña d' o Siñor.»

«Os poucos dias a chuvia
«a terríña asolagou,
«e os rodesnos d' os muiños
«víronse andar ô redor;
«deixando tamen o leito
«aque! moi santo varon
«qu' en onsequio d' os viciños
«a salú sacreficou.

«O correxidor querendo
«premeiar — con xusta razon—
«á quen había salvado
«tantas almiñas de Dios
«traballando —cal un negro—
«con lúa e tamen con sol...
—eiquí dixo mais o cura,
pro non-o lembro— «acordou

«concederlle trinta pesos
«como gratificación.—

—Os cartiños recolleunos...
pero... sabedes quen foi?...
o coitado d' o muiñeiro...
—diredes todos— Pois... non!...
foi aquel que n-o muiño
pux' o tal correxidor,
quen, ô probe d' o muiñeiro,
canto tiña lle roubou.—

.
—Que tal o conto... gostouche?...
pois aporveit' a leución...
qu' a Xusticia d' esta terra
ech' a d' o correxidor.

Pol-o mesmo, ti non temas
darme o prémeo... ¡Vato a Briós!...
porque si algus t' afrontasen
e lixasen teu honor
—por mais que sei qu' ises mesmos
darianch' a man dempois—
sairéi en defensa tua
e diréi en alta voz
que son un fato d' hirexes...
de labercos... de chismós...
envexosos... pela-gatos...
anónimos d' o montón...
espantallos... fura-bolos...

moscas-mortas... pidichons..
frega-pratos... churumicos..
presumidos... trapallós...;
e para que mais s' amoquen
—e facer un final bó,—
direilles que xa se sabe,
por ser antigo antre nós,
qu' a xusticia d' os Xurados
sempre á poucos contentou
por concedérselle os prémeos
ós amigos... y-ós ladrós.

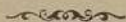
¿A tí que demo ch' importa
qu' eses grandes... toleirons
te poñan com' unha criba?...
Tí dame d' o ferrador

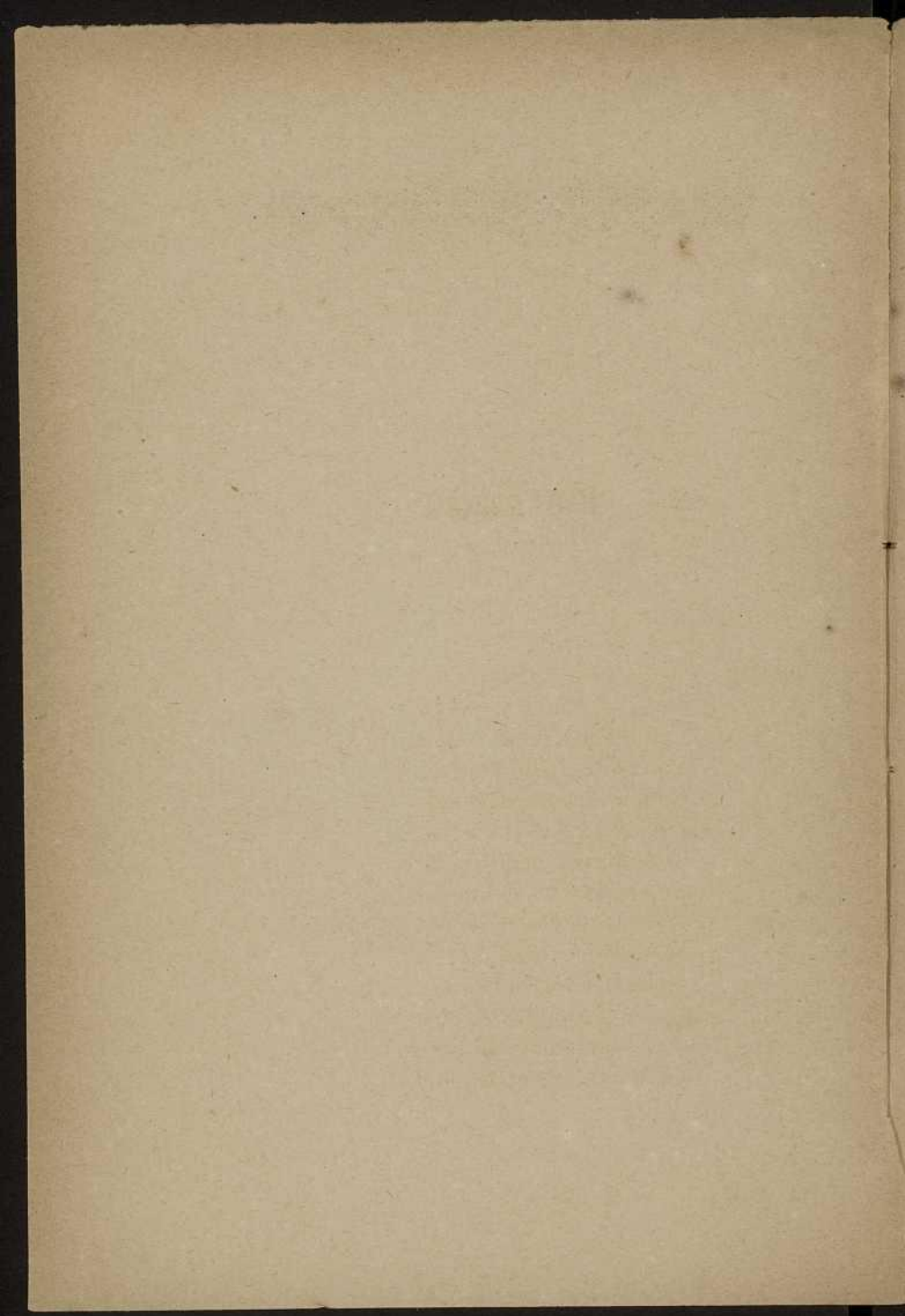
o cabalo e non t' apures,
que quen te defende en son.

Dirán que son... iñorante...,
mais plaxista... non señor!...
qu' a entencion d' os meus esquirtos...
orixinal sempre foi.

.

De min —hirexe poéteco—
Xurado, ten compasión,
e sálvame d' a fogueira
que xá ben... queimado estou.

N-O ADRO...

Ruliña d' a miña y-alma...
miña xoya... meu pracer...
¿por qué choras e saloucas
afrixindo á quen te vé?...
¿Será, di, porque n-o mundo
horfa estás sin que ninguén
poida prestarche consolo
n-o teu sofrimento, ou é
porque non tés confianza
n-o meu amante querer?...
Dime o que sintas, ruliña...
abre teu peito á quen fiel

à teu amor tan enxebre
xurou mentres viva ser,
y-a verdade non me acultes;
pois sabes che dixer que
por mais qu' á Cuba me leven
eu xamais t' esquencerei...»

N-o adro d' a Eigrexia d' a aldea
isto dicia con fé
à carón d' unha miniña,
mais roxa qu' un caravel,
o fillo de Xan d' os Croques
qu' inda está sirvind' ô Rei.

Caéndolle á fio as bágoas,
e con mágoa moi cruel,
respondeu d' esta maneira
a coitadiña muller:

—«Dubidar de tí non podo
pois que me queres ben... sei;
pero tan amargurada
vivo dende que oubin que
os soldados d' as Reservas
chamados van, loigo, á ser,
qu' unha gran malenconia
apodérouse de ves
de min, e sô cando choro
cálmase meu padecer.

Ademais, como n-o mundo
abandonada quedei,

sin qu' os ollíños á naide
poida mais qu' á tí volver,
presinto que si te ausentas...
n-a coba, eixiña, estarei.

Si ô lado meu te quedaras,
non tería que temer
porque queréndonos tanto,
e tendo n-o porvir fé,
pasariamos a vida
sin ningun disgusto ter,
namentras á pátreas sirves
en cumprimento d'a lei.

Pro si á recramarte chegan
par' as filas outra ves
e t' embarcan para Cuba
como embarcan outros cen,
fai de conta qu' enterrada
cando volvas estarei;
porque tanto sofrimento,
tan contino padecer,
resistir xa mais non podo
pois xa sin forzas quedei.»

—«Cala que pol-as meixelas
as bágoas sinto escorrer
ouvindo canto por min
sofres tí, meu carabel.
Confía en Dios e n-a Virxe
que si embarco volverei....

e cando istiamos casados
y-o ceo un fillo, con ben
queira darnos, verás como
dichosos hãmos de ser,
e cal gozamos, ollando
n-o berce sunrir aquel»—

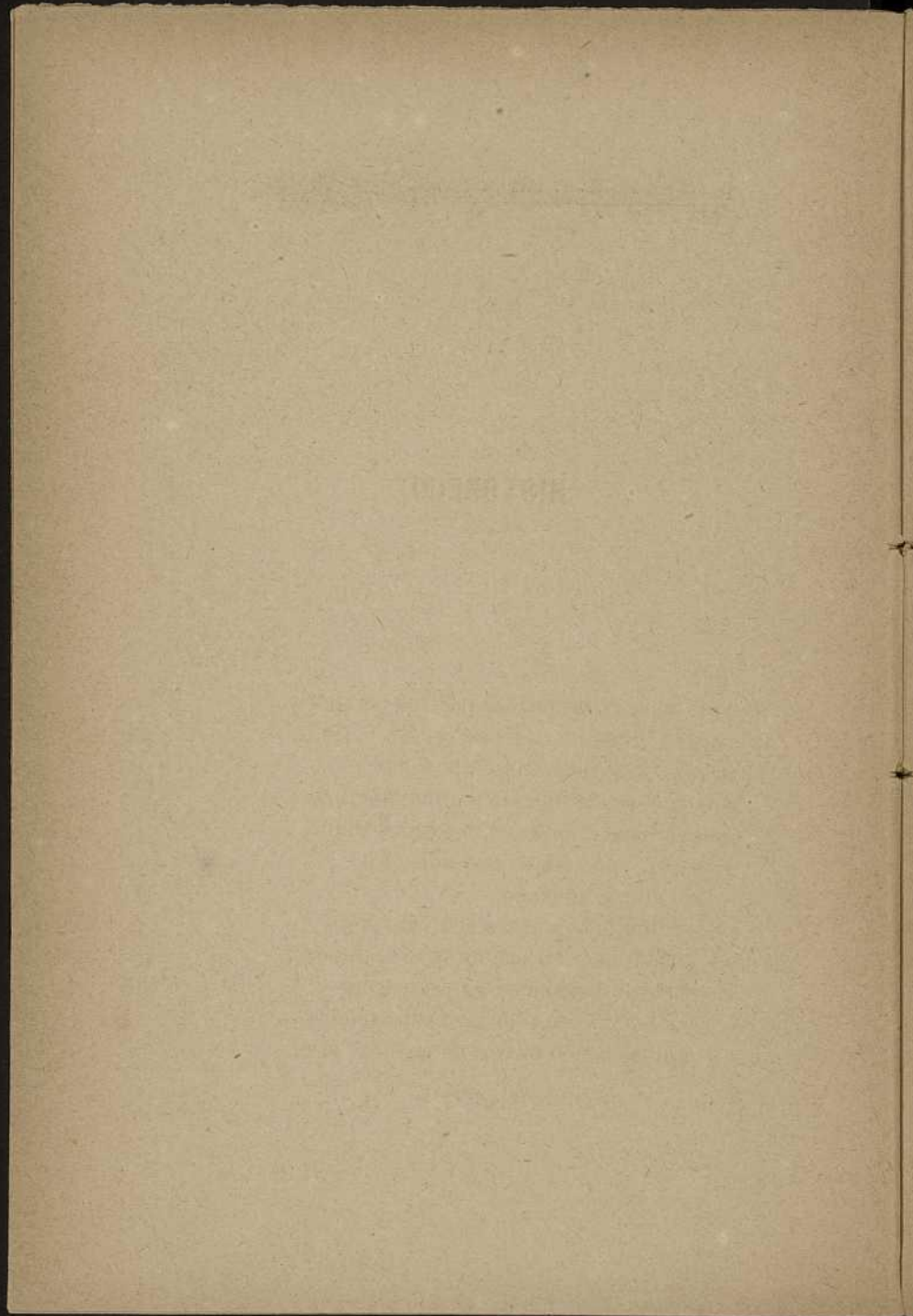
Calaron, e un apertón
dironse...; mais sin querer...,
él d' os beixos d'a miniña
libou a sabrosa mel;
sentindo n-aquel istante
os dous tantismo pracer,
qu' apertados estiveron
xurándose eterna fé
hastra que víron ¡coitados!
que xa a triste lobregués
d' a noit' encobría o adro,
testigo de amor tan fiel.

Si alguen por alí pasara,
d' o demo había de crer
que tan dichosa parexa
tiñ' a inocencia de Abel...
porque as xeutes de hox' en día
con todá desfachatés
marmuran hastra d' os cregos
cando non teñen de quén.

Pro volvend' ôs namorados...
como remate direi,

qu' éla xa mais consolada
marchouse à cas, e con fé
à Díos pidiu se comprisen
os tan bos desexos d' él.

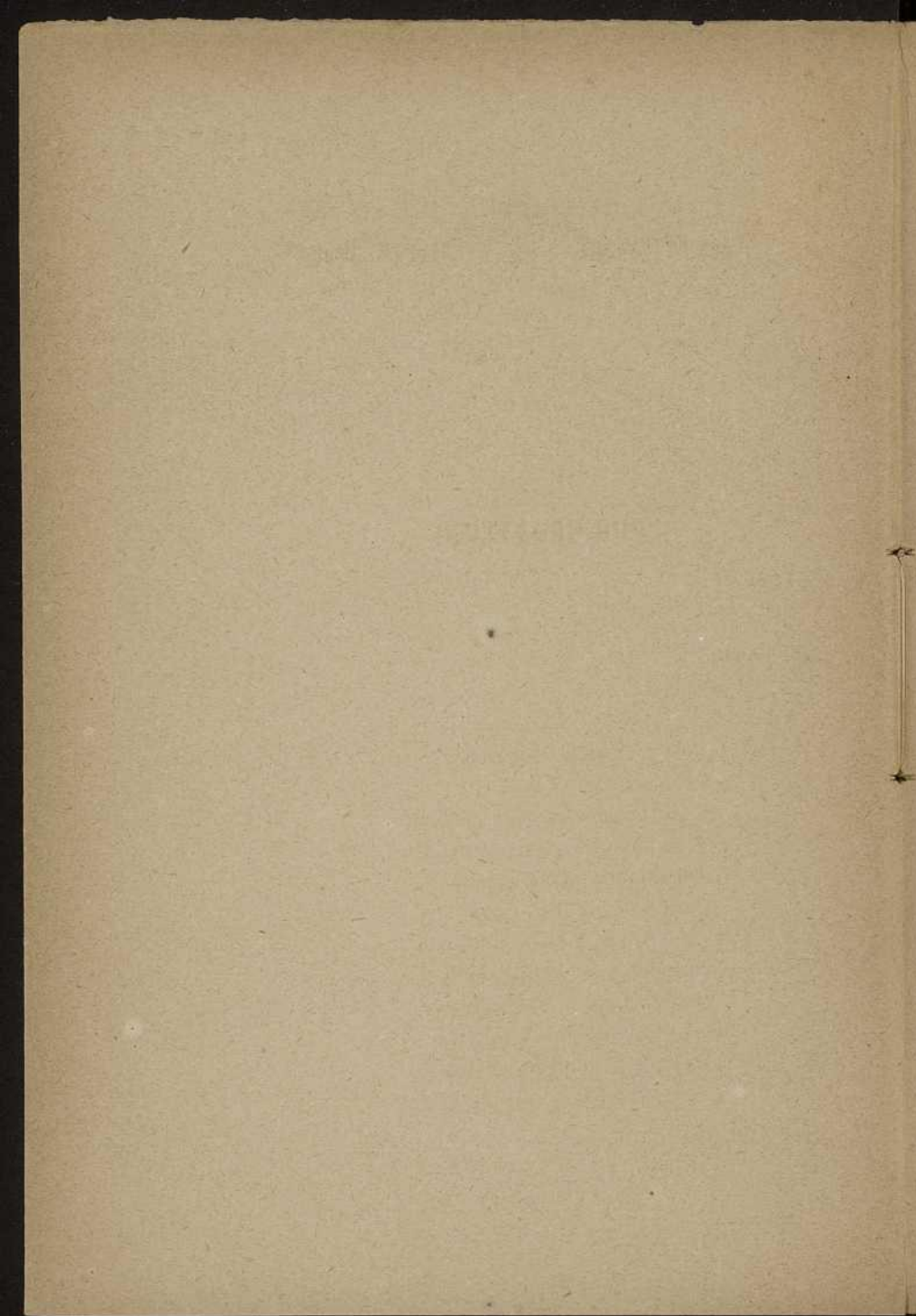

HISTORÉCO.

«Corbier» ô despachar por ves pormeira
con Lóis dezäoito, Rei de Francia,
tan sin comprido o fixo, qu' a carteira
deixou —sin ser debido a unha iñorancia—
sobre a mesa d' o Rei c' us cantos rollos
de papel, pano, rapé y-os antiollos.
O Rei, anque anoxado,
perguntoulle con sôrna e sin enfado:
¿—Viñech' eiquí á vaciár as faltriqueiras?
E «Corbier» respondeu sin se movere:
—Si, siñor...; pro si as levo así baldeiras,
en cámbeco veñen outros pr' as henchere.—

POR GRATITUDE...

D' a vila de Pontareas,
unha mañan, ô saír,
á un labrego encontr' o Norte
co-as mans moi erguidas vin
escremando alegremente
o que vou, leutor, dicir:

—«Adios, riquiño tesouro...!
«salvación d' os que onda ti
«van tristes... esconsolados
«y-a quenes fas loigo rir...

«Resucitador de mortos...
«licor d' o cêo... felis

«descobramento de cantos
«houbo n-o mundo bastr' eiquí...

«Reparador d' a saúde
«de todol-os de Madril
«e de milleiros de pobos
«qu' están recorriendo á tí
«cando xa encrénques se hachan
«y-a vida teñen n-un trís...

«Zuruxano milagreiro,
«envexado potosí...
«orballo que Dios creou
«para deixar de sufrir...
«Tan contento e satisfeito
«marcho pr' a chouza de tí,
«que si poidera par' o ano
«mais cedo que n-este vir,
«en tres meses, pol-o menos,
«serei teu hóspede, sí.»

‘O fixarme n' aquél home,
qu' estaba chorando, vin;
y-achegándome ô seu lado
para indagar seu sentir,
pergunteille cariñoso:
—«¿De quen se despide así...?
y-él conteston de seguida,
encomenzando á surir:
—«De quién ha de ser, señor...?
«d' o que me salvou... ¡ouh, sí!

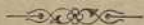
«de trist' e penosa morte,
«y-a quen debo ser felis.»

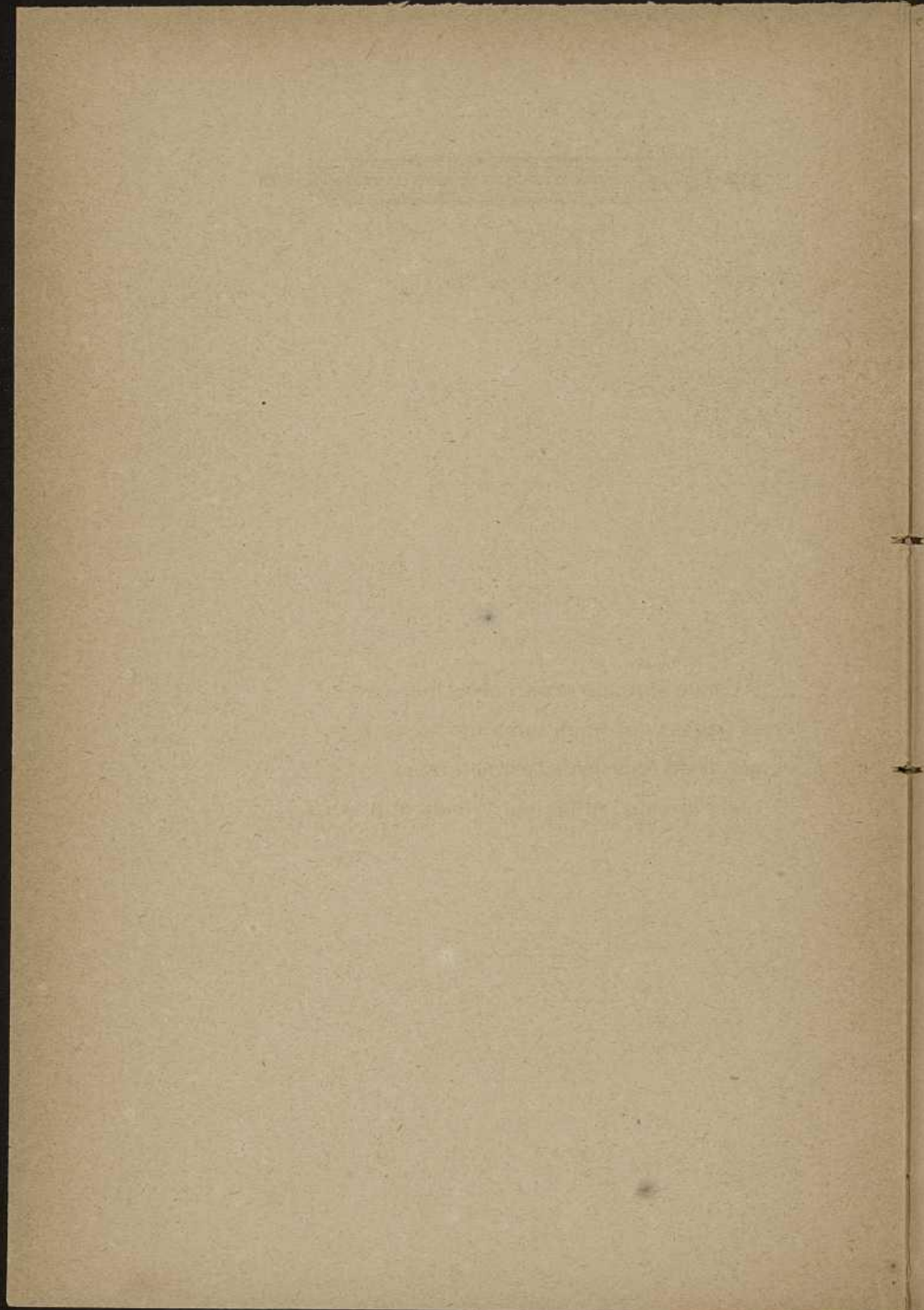
Ollei para todos lados
e, leutor, á naide vin;
e por saber si era louco
o que me falaba así,
dixenlle un pouco amoscado
e con ceño d' algoacil:
—¿Per' ond' está ise *Doutor*
que non dou con él?...

A rir

botouse; y-olland' ô Norte,
contestou: —«Pois está elí...
«Non é médeco... que son...

.
As augas de Mondarís.

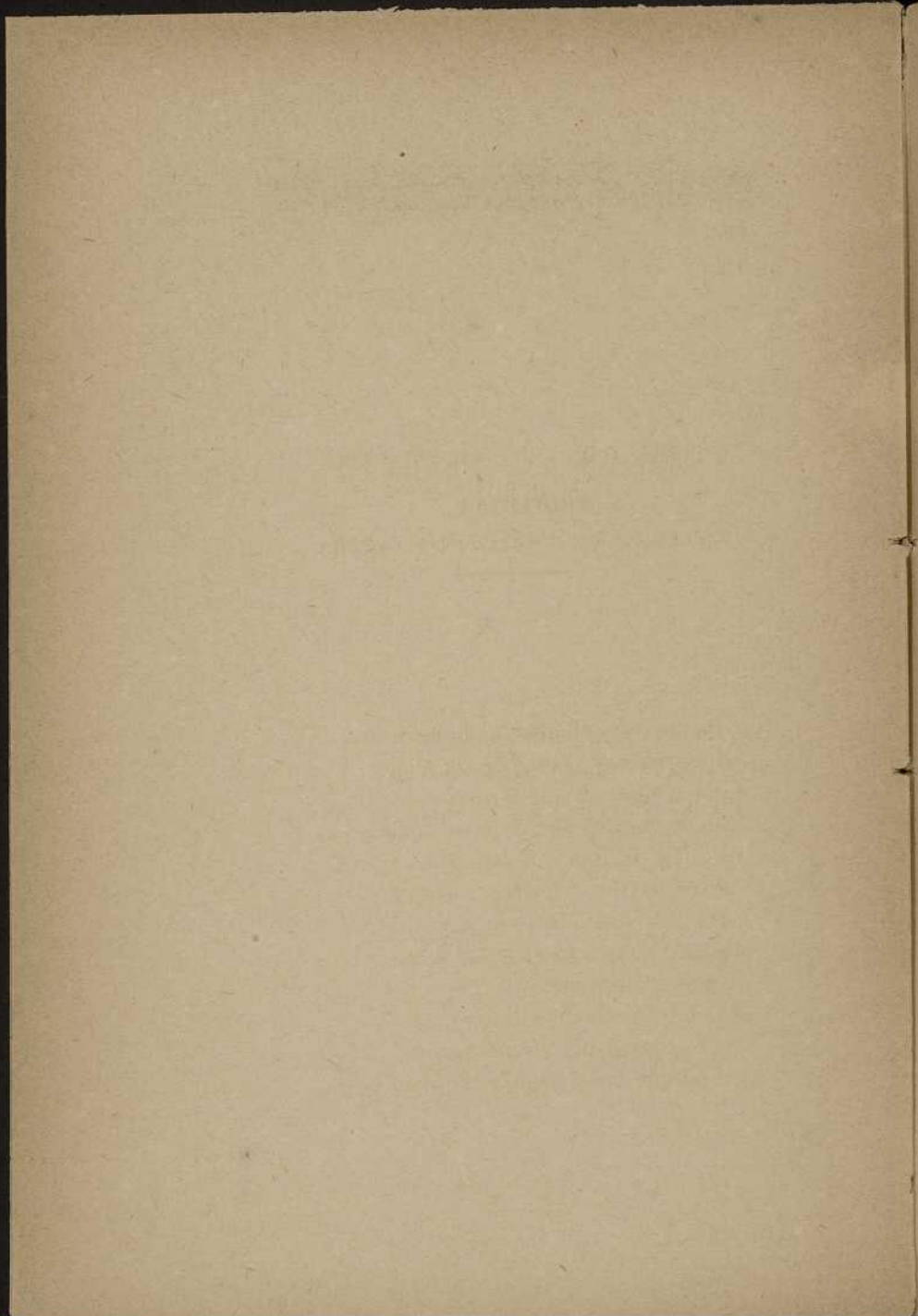

Cando sinto escorrer pol-as meixelas
as bágoas qu' unha infíel me fai verter,
non podo remedealo, pero escramo:
«deix' a coba, miña nai, y-onda min vén.»

'O SIÑOR DON XUSÉ RIESTRA LOPES

PROTEUTOR

E FILLO DISTINGUIDO DE PONTEVEDRA.

De Curros, de Labarta, de Ferreiro
e d' outros cen pöetas de Galicia,
quixera ter o númen feiticeiro
para en verso facerche hoxe xusticia.....

Xusticia, si, ¿por qué non repítilo,
s' inxusto fora, e moito, non dicilo?

Por todo canto levas n' ela feito,
sin ollar moitas veces o porveito,
débeche Pontevedra
seu embellecemento;
e vexo con bastante sentimento,
dempois de que gastache tanto en pedra,

que n' houbo quén en verso ch' o lembrara
y-a súa gratitú che demostrara.

¿A quén, millor qu' á tí, chamar podemos
fillo dino de Helenes... bo patricio...
si eiquí teu capital empregar vemos,
e ningún sacrificio
omites sendo d' éla en beneficio?

O camiño trazado
por teu pai malougrado
siguir quixeches sempre decidido,
y-ollando por teu pobo cariñoso,
dotáchelo, sin ser nunca ambicioso,
de milloras, qu' o mais desgradecido
acrámate por dino e xeneroso.

Como fillo de Teucro, tí sômente
foches o que lle diches sempre vida...
y-eiquí creo prudente
—por ser pra tí persoa moi quirida,—
lembrar á Vilaverde, o deputado,
que tamén para nós foi moi honrado.

Por ser tí tan modesto
sei que non che molesto
ô evocar o recordo venerando
d'un home que, sin nada á nos debernos,
está constantemente probas dando
de que sabe querernos...
Por iso premitim' eiquí lembralo
porque á mal non habías de tomalo.

En todas situacións, ti favoreces
—cal un pai amoroso—
á quen che pide gracia algunhas veces
sabendo qu' eres franco e moi bondoso;
sendo por tal razon tan apreceado,
que todos che respetan por honrado.

Si unha dúcia cal tí n-o pobo houbera
qu' ô probe xornaleiro
salvara de marchar pr' o estranxeiro,
cicáis a emigración se contivera
d' este distrito enteiro.

Pro vendo qu' o traballo xa escasea
y-as obras que se fan, hoxe, son poucas,
dicidense á partir á terra allea
en vista de pormesas as mais loucas.

.

Traballo!... proteución!... iso queremos,
y-entón ôs emigrantes deteremos.

Cal carballo apertado pol-a hedra,
Marín loigo estará con Pontevedra
efeuto d' o *Tranvía*....

y-ha de chegar un día
en que, con xeneral contentamento,
os dous pobos, por tí sempre enlazados,
han de formar un soilo Ayuntamiento
por non poder vivir xa divorceados.

Esa eléutrega lus que tanta vida
lle dá ás casas... ás rúas... y-â lameda,

á teu amor á Helenes é debida;
e tal ben, francamente,
hai, sí, que agradecercho eternamente.

D' o vapor qu' en Marín cada mes temos,
á tí tamén, en parte, ch' o debemos...
y-esto, según ll' ouvin á un *Mensaxeiro*,
á Helenes y-a Marín deixa diñeiro.

N-os milleiros de asuntos que faguía
gran falta utelizar túa enfruencia,
o pobo á tí sulícito acodía,
e sempre a consecuencia,
foi ver realizado o que quería.

Mais hoxe qu' un notabre deputado
Pontevedra atopou —e sorte tivo—
non és tí tantas veces molestado...
pero sempre te vemos denodado
defendela valente e moi autivo.

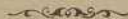
¿Qué quererán de tí xa os descontentos?
¿Quén mais eisixirá d' a tua bondade
si fillo de tan nobres sentimentos
non ten outro —endemal—esta cibdade?

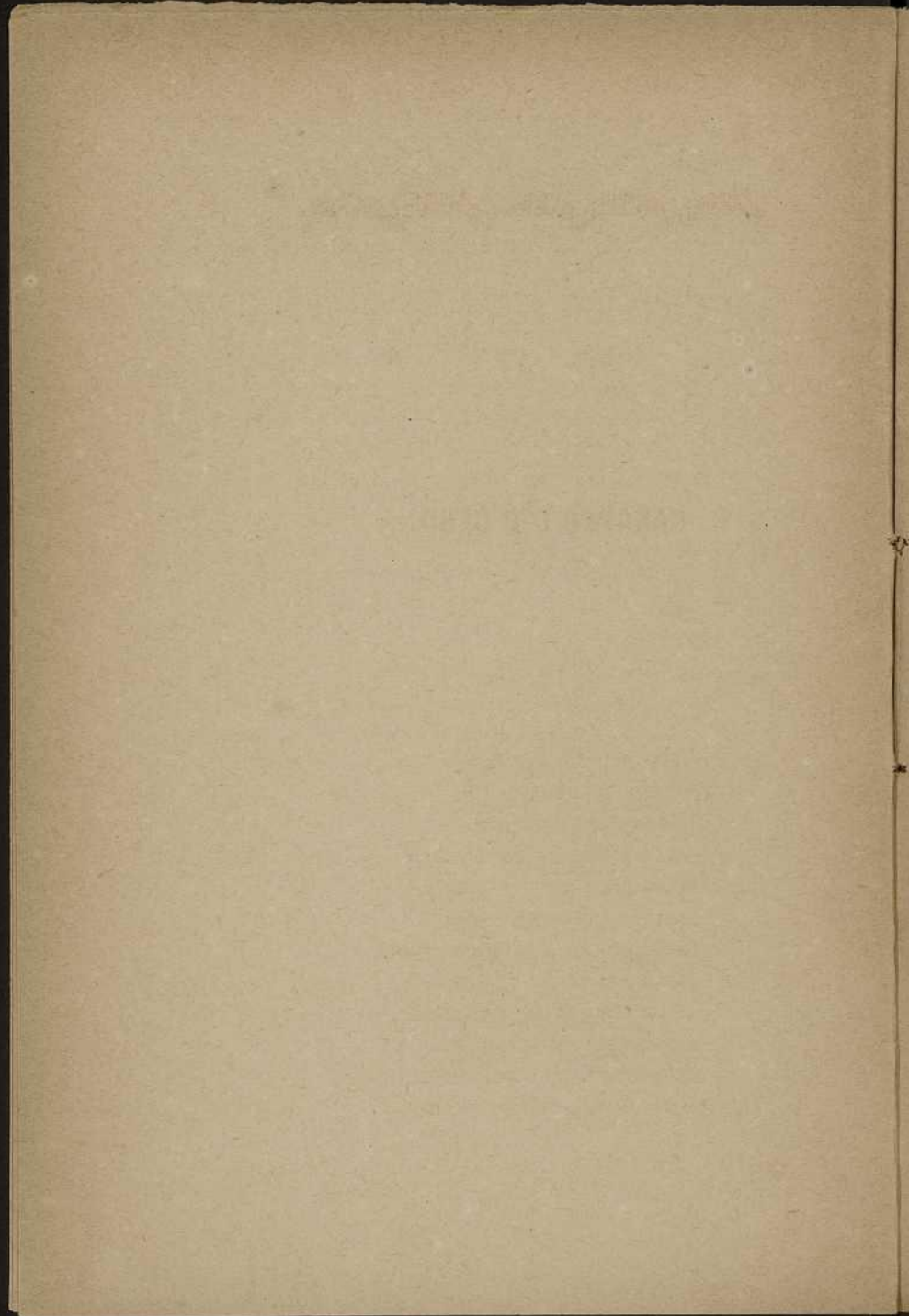
Tranquila deben ter túa concencia
teus feitos, pouh amigo idolatrado!;
e si algún toleirón, por mal querencia,
pol-a espalda dixera un día, ousado,
que soilo a comenencia
teus pasos dirixiu n-o que fixeches,
non te afrixas por iso, pois a xente

que viu canto lle deches,
dirá sempre de fronte
que xeneroso foches e decente.

.
Perdona si turbei por un momento
a paz de que disfrutas, venturoso,
c' o meu espiramento...
E si un día se erguera un menumento
â mamoria d' un fillo xeneroso
de Teucro... soilo á tí te acramaría,
y-en grandes letras d' ouro n' él poría:

'O FILLO PROTEUTOR E MAIS QUIRIDO
DE HELENES
ESTE POBO AGRADECIDO.

CARÁNEO C' O CEGO!...

N-a festa de San Benito
de Leres de Pontevedra,
onde tantas raparigas
van d' a Vila e máis d' aldea,
estaba un cego con unha
guitarra, pero moi vella,
que anque n' a tanguía entón,
tiña moita xente á beira.

Catro mozas que choutando
facía pouco estiveran
por ter a sangue moi quente
ou ter furnigas n-as pernas,

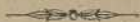
dixéronlle: ¡bon ceguño!
¿por qu' unha danza habaneira
non-os tangué, que bailar
queremos hoxe n-a festa?
Fáltanlle á guitarra cordas,
ou sin afinala téna?
Tánganos algo, ceguño,
pero nada de muiñeira
porqu' ese baile hox' en día
xa non se baila n-a aldea.

Movendo a cabeza o cego,
e con gran porsopopeya,
«díxolle ás mozas surrindo:
sinto ben non compracelas...
non toco mais qu' ô fandango,
y-eso cando a min me peta.»

Non falou máis; pero as mozas
comprenderon a indireuta,
e d' o corro se aleixaron
roxiñas como cireixas.

.
.

Iñoro, leutor quirido,
si en tod' a noitín' aquela
o condenado d' o cego
tocou fandango n-a festa.

UN ENSONO...

A noite pasada
que canso e móido
d' o río Menexo
viña de pescar,
deiteime n-o leito,
y-*A Crónica* lendo,
quedeime durmido
hastr' o alberexar.

De súpeto hacheime
n-uns montes moi altós
onde unha Matrona
moi chorosa vin...

olloume y-olleina
y-ôs poucos istantes
con voz triste, dixo:
«achégate á min.»

Sin ningun recëo
comprin seu mandato;
e cando pretiño
me tivo de sí,
caéndolle as bágoas
e dando saloucos,
colléume as manciñas
e faloume así:

—«Anaco quirido
d' as miñas entranas,
¿por qu' en vir tardaches
xunta túa nai?
¿Fói temendo, seica,
que mal te tratara?—
nunca tal faría...
qu' en min amor hai.

Algús d' os meus fillos
vexo qu' se aleixan
de min, sin qu' a causa
poida adiviñar...
Pois anque non tēno

minas d' ouro e prata,
hacha en min tesouros
quen quer traballar.

D' o ferás terreo
que d' eiquí ademiras
son eu súa dona,
pois Galicia son...
olla si riquezas
teño n-o meu seo
para quen non sexa
lacazán, maulón.

Nada sin traballo
n-o mundo se alcanza...
porque sin traballo
¿qué cousa, di, hai?
pois ben, si os meus fillos
queren ter facendas,
que non me abandonen,
que son boa nai.

'As artes y-oficios
xá poucos se adican
por ter todos frebe
d' emigrantes ser;
y-os agricultores,
que xá poucos quedan,

mãa fê os terrêos
comenzan á ter.

Algunhas parróqueas
quedaron sin homes,
y-as probes mulleres
o traballo fan;
e namentras istas
d' os terreos coidan,
os pequechos solos
n-as chouzas están.

Comprendo qu' as cargas,
trabucos e rendas
que sobre meus fillos
botan sin cesar,
son hoxe n-o día
moitas, y-é impusibre
que d' as veigas poidan
pra todo quitar.

Por eso deberan
os que me gobernan
ôllar por meus fillos
que honradiños son;
e traballo dando
y-à endustrea atendendo,

aminorarian
miña emigración.

Eu non desconezo
qu' o deixarme moitos
é pol-os embustes
qu' algús lle fan crer;
e cando alí chegan
e vens' enganados,
é seu môr desexo
à pátreas volver.

Familias enteiras
emigran decôte
ô ver qu' o goberno
a man non me dá;
e por esta causa
miñ' agricultura,
non tendo agarimo,
logo morrerá.

Si en min non houbera
terrêo en abondo,
ríos e cascadas
para endústreas mil,
comprendo que todos
os qu' o sér me deben
emigraran d' este
frolido pensil.

Mais non carecendo
d' o que hai n' outras partes
e tendo un bo crima
com' outro non hai,
proteución axiña
pidase ô goberno
pra min que fun sempre
moi bondosa nai.»

— «Naiciña amorosa...
Galicia adourada...
deixa que te bique
por bõa e lëal...;»
e cando á Matrona
todo ésto dicia,...
despertei bicando...
o meu cabezal.

TUTI CONTENTI...

Dous comisionados por
unha parroquia rural,
á un pintor encargar foron
un grorioso San Bastian.

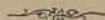
Perguntados si o querían
viv' ou morto, á cavilar
puxéronse un longo rato
sobre tal pregunta. Mais
un d' eles, que tiña trazas
de ser, leutor, Concexal,
creband' o silencio, dixo
con tono d' autoridá:

—«opino se pinte vivo
pol-o que poida importar;
porque ancando d' outro modo
dempois o queiran alá,
con matalo de seguida,
tuti contenti... y-en paz.»

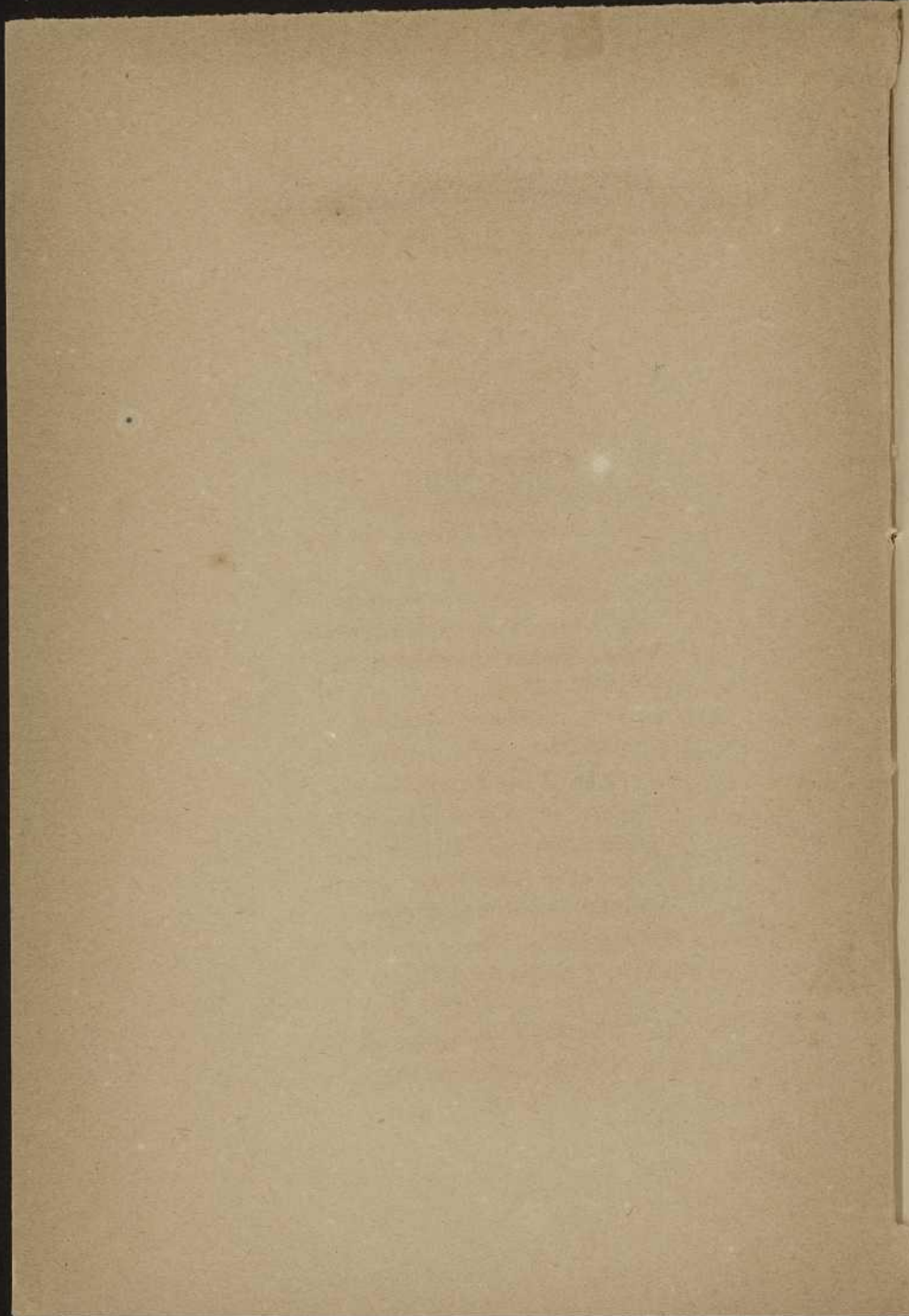
A MENDES NUÑES.

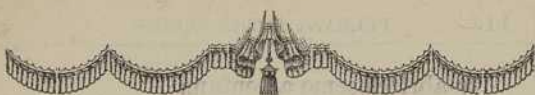

D' España gloria, y-honra de Galicia...
Valente á quen laudaron as Naciós,
Figura d' a Marina a mais notabre,
De Churrúca e Gravina socesor...

Perdona si un record' hoxe che adico
Y-a paz d' o teu sepulcr' ousou turbar...
Pro gallego nascin, y-os bós gallegos...
Sô morrendo, de tí s' esquencerán.

POR ALTO...

Era de noite... N' aldea
o relós as doce dà,
y-a choiva, tronos e vento
e tamen o lostregar,
fan tremár ¡ay! de pavura
ô máis empío y-ô máis
valentón á quen n-o mundo
non lle asusta nada xá.

De súpeto... unha descarga
forte d' eleutresidás,
seguida d' un gran estrondo
—que nunca ouvin outro tal—
fixo á miña probe chouza
por com preto retremar;

y-abríndoseme a ventana
que descontr' á ría dá,
fun á zarrala correndo;
y-ô querela suxetar,
antre confusión de voces
mescradas co-a tempestá,
ouvín un ¡ay! delorido...
dempois... outro, logo... mais.
¿—Quénes en noite tan mala
estrevénse á camiñar
por tan desertos sendeiros
cal si fóran criminás?...
—dixen éu moi sorprendido
e poñéndome á escoitar—.

Pr' ô mesmo tempo unha voce,
ô parescer de rapás
que tería —sin engano—
dezaseis anos d' edá,
dicía con gran tristura
y-esbagoando sin cesár:
—Adios... nai que tanto quero!...
Adios... coba de meu pai!...
Adios... chouza en que nascin...!
Adios... meus próbes hirmans...!
Si hoxe crandestinamente
vou de tí, pátrea, a emigrar,
cegado pol-as ofertas
que dende América fan

non me maldigas, Galicia,
pois eu quero traballar,
y-a proteución que desexo,
en tí non-a alcontro xá!—

—Fillo d' as miñas entranas!...

Adios pra sempre, cicais...

—dixo unha muller chorando
e xá distante d' a cas.—

¡Queira Dios qu' ás táles illas
chegues, meu encanto, en paz
e non morras de laceira
como algús morren alá!

Non ouvín máis, y-asustado
con tan forte temporal,
n-o leito á correr metínme,
onde, sin poder zarrar
os óllos pol-o que oucira
e por sintirme algo mal,
escomencei d' este modo,
leutor, á refreusionar:

—Isa xente, qu' á estas horas,
por íses sendeiros van
molladíños como pitos
y-espóstos á se matar,
son gallegos que se marchan
bulrando ás autoridás,
debido á *cértos manexos...*
que n-as pobaciós se fán.

Desgrazados! ¡Cánto sofren
por ir, cicáis, á deixar
o pelexo n-as Américas
onde tanta xente hay,
e que, segun d' aló dicen,
aquelo está xá moi má!...
¿Quén ten a culpa, Galicia,
si tí desert' á quedar
chegas, pol-o gran negocio
que hoxe algú contigo fan?...
Os gobernos que non ollan
por teus intereses máis,
e sin proteución ningunha
déixante sin se fixar
que sempre foches honrada,
pacífece e moi léal,
e que pagas teus trebutos
con gran relixiosidá.
¡Ay d' o día que Galicia
diga «xa non poido máis»
e recrame como debe
o que hoxe non se lle dá,
porque estonces, soilo sangue,
Goberno, che ofercerán
seus fillos, que de cordeiros
convertiráns' en chacáls.—

Ó pensar tal, o asubío
d' o vapor sintíuse alá

lonxe... moi lonxe, mesclado
c' os tronos y-o vendabal;
e sin poder remedeálo,
escomeucei a esbagoár,
rezando unha salve á Virxe,
por meus quiridos hirmans
para qu' a porto chegasen
sin ningunha novedá.

Zarreí os ollos... durminme...
y-à mañan, ô despertar,
o sol daba cor e vida
á todo, n-o mundo, xá,
cal si n-a noite pasada
non houbera temporal.

E cando erguido d' o leito
contemprando estaba o mar,
abism' onde sepoltadas
milléiros de vidas háy
e me lembrei d' o vapor
que sin medo á tempestá
n-a noite antereór marchara
ô querer alberexar,
con pena dixeran ollando
pr' os prados, montes e vals:
¡Galicia! ¿qué non serías...
si te protexéran máis?.

GUSTION D' O DIA...

O dono d' un mal meson
c' un arrieiro latricaba
porque un saco lle faltaba
ô segundo, d' un caixón.

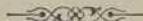
—«Vostéde o saco dará
ou deixo de ser arrieiro»—

—«Dous cornos»... —o mesoneiro
dixo— «de min levará.»—

—«Con que dous córnos?».

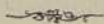
—«Y-axiña»—

—«Pois asunto terminado—
¿Por qué haberéi maliciado
que vosté par' algo os tiña?»—

EU E BRÁS.

Unha tarde de vran moi calorosa
Desexando en sitio fresco repousar,
Dirixíame á robreda mais frondosa
Qu' inda eisiste n-a parroquia de Baltar.

'O pasar pol-a beira d'un cruceiro
Qu' un Cristo, moi mal feito, representa,
Sin dúbida por ser un mal canteiro
Quen-o fixo, eicais pra mais afrenta,

Vin sentado n-un paso d' a escaleira
D' o cruceiro mentado á Brás d' a Vila,
Qu' encrenque n-a somana derradeira
Viñera, me paresce, de Manila.

Pareim' e saúdeino moi atento;
Y-él tamen, contestando pracenteiro,
Deixou seguidamente seu asento
Poñendo enriba d' iste seu sombreiro.

—Regocíxome que veñas con saúde
E con prata—lle dixeran enseguida—
Pois con eso, sin mágoas e virtude,
Non hay naide que pase mal a vida.

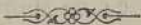
—Mil gracias,—repricou.—Eu soilo quero
N-a compañía de meus páis eiquí vivir;
E si teño saúde, en Dios espero
Tal desexo, tal fortuna conseguir.

Porqu' estar d' estes prados aleixado,
D' estes ríos, d' este ceo e d' este mar,
É vivir á tristura condenado.....
Solasméntes é vivir para chorar.

Si tivera—por disgracia—que volver
A deixar o doce niño en que nascín,
Esta vida despreceara, pois morrer
É millor ¡ay! que sufrir o que sufrín.»

.
.

Despedínme de Brás, e meu camiño
Proseguín refreusionando sin cesar,
Sobr' a mágoa d' un pai cando un filliño
De soldado se lle vai par' Ultramar.

Unha devota, casada
con un fero melitar
que pór seu xénio rabiado
era mais malo que un can,
á San Inacio en novena
puxo pra lle sopricar
que reformas' enseguida
d' o seu marid' o xenial.

'O cabo de tres somanas
—d' un ataque pulmonar—
o marido d' a devota
enterrado estaba xá;

e cando amigos e amigas
o pésame ll' iban dar,
dicíalles: «Non hay santo
como San Inacio... Mais
d' o que lle pidia... deume....
y-esto... sô tal Santo fâi.

!!.....!!

Onte de noite sãin,
contr' â lameda marchei,
d' o reuma mal me sintin
y-axiñ' à cas regresei.

N-o meu durmitóreo entrando,
y-un mal *casante* alcendendo,
estaban as once dando...
dempois ¡ouh! durminme lendo.

O sono que tiven onte
foi unha escëa d' amor:
n-un xardin, unha gran fonte,
unha hourí y-un trovador.

D' a fonte, pro d' o mais alto,
por crara lus deslombrados,
gozaban sin sobresalto
meus personaxes soñados.

De súpeto... n-un istante,
vin, cal unha eisalación,
ô trobador xadéante
que se baixaba ô pilon.

«Insensato»—lle berrei—
que te vas lixar n-o fango.....

.
D' o meu sono mais non sei,
pois ô punto despertei
tararexand' o fandango.

CANTARES.

Hay homes tan garuleiros
que, apesár d' a sua vellés,
inda rastrexan as lebres...
pero xá... *non hay de qué.*

És tan falso e inconsecoente,
tan envexoso e ruín,
que por ter tales defeutos
todos se aleixan de tí.

En camiño de presidio
vou á verte sin remédeo
por poñerte á quirticar
o que non comprendes... ¡nescio!»

Si o que che pido has de dar-me,
non m-o fagas desexar
qu' as cousas moi relêadas
perden o méreto xa.

N-a túa fonte, miniña,
quixera apagar a sede
ancando dempóis tivese
que, de indixesteon, morrere.

Si eu fora pulga, Maruxa,
e che choutara á unha médea,
habíame de meter
onde tí non me colleras.

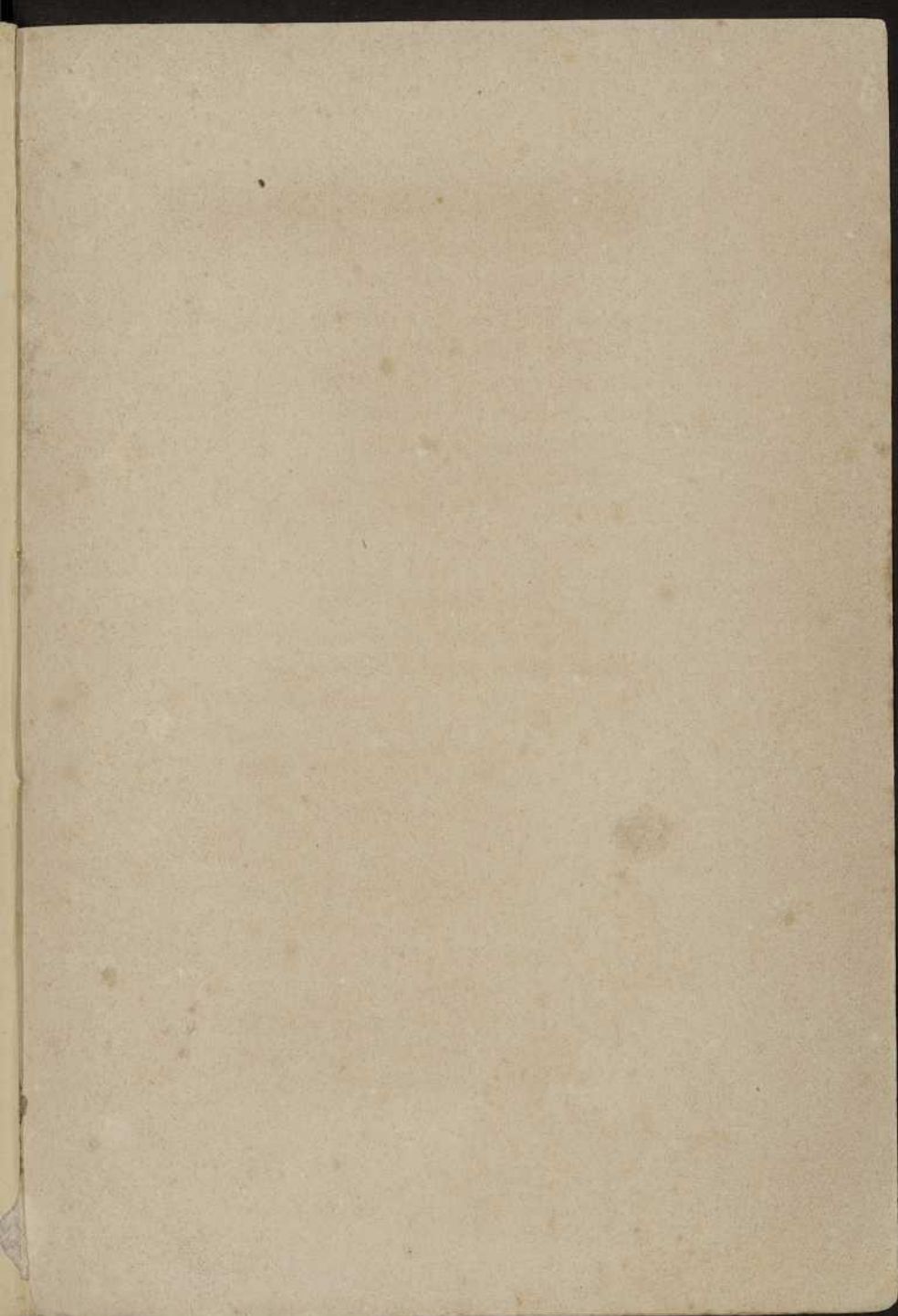
Que son un grande pícaro
dice Emetéreo
y-ha de ser porque pufos
á naide meto...
¿Hay picardía
mäor, vamos, n-o mundo
que ser... pufista?

FIN.

ÍNDECE.

LEUTOR.	VII
PRÓLOGO D' O EXCMO. SR. D. XUSÉ ECHE-	
GARAY.	XIII
A D. Xusé Echegaray.	17
Malpocadiños!.	19
Por teu talento profundo.. . . .	29
De brocha gorda.	33
'O meu asombro.	37
Carta d' un labrego.	39
'O señor Direutor d' «O Galiciano».. . .	49
Unha collida.	53
'O señor Vincenti, Deputado pol-a capital.	57
Margarida.	63
N' un album.	65
Un pedáneo.	67
'O Xurado.	69

N-o adro.	81
Históreco.	87
Por gratitude.	89
Cando sinto escorrer pol-as meixelas.	93
'O señor D. Xusé Riestra.	95
Caránio c'o cego!.	101
Un ensono.	103
Tuti contenti.	109
A Mendes Nuñes.	111
Por alto.	113
Custión d' o día.	118
Eu e Brás.	119
Unha devota casada.	121
¡¡....!!	123
Cantares.	125

Precio 3 pesetas.

Iste libro háchase de venta en todas as librerías.

Os pedidos deberán dirixirse o autor, Chirino I. Pontevedra, acompañando o importe en libranza d' o Xiro Mútuo ou letra de fácele cobro.

REAL

G

A C

33

B

200

00

00

00

—

200

00

00

00

—

200

00

00

00

—

200

00

00

00

—

200

00

00

00

—

REAL ACADEMY
GALE
A COPY

33

Library